د پیل خبرې

په وروستیو وختونو کې د پښتو ژبې د بډایني لپاره هڅې شوې او تر ډېره بریده په هر اړخ کې د پرمختګ په لور ګامونه اخلي. په دې لړۍ کې موږ هم د یوه خاځکي په اندازه برخه واخیسته او د نوې ټکنالوجي په برخه کې مو د مایکروسافټ ویندوز پروګرام په اړه ځینې مطالب په لنډ ډول چمتو کړل.

تر خپل وس او توان پورې مې د لفظي ستونزو په له منځه وړلو کې هڅه کړې. دغه تیار شوی لارښود به له تېروتنو سره ځکه مل وي ، چې د زده کوونکو د فشارونو او بیا بیا غوښتنو له امله مې د ګوتو په شمار ورځو کې چمتو کړ. په همدې هیله چې پښتانه وروڼه او خویندې به ترې ګټه واخلي. د تېروتنو په صورت کې ببښنه راته وکړئ او سالیمې نیوکې مه راڅخه سپموئ.

په درنښت

وکیل احمد ترابي

اسلامي تمدن پلازمېنه - غزنی

Ketabton.com
Afghan Sayed Jamaludin Computer Center

(c) ketabton.com: The Digital Library

کمپیـــــوټر

کمپیوټر څه شی دی ؟

Definition: Computer is taken from a Latin word *compute* which means Calculation.

تعریف: د کمپیوټر کلیمه له لاتیني کلیمې Compute څخه اخیستل شوې چې د حساب کولو په مانا ده. او د Computer کلیمه د حساب کوونکې په مانا ده.

په لومړي ځل کمپیوټر د حساب کولو لپاره جوړ شو. خو ننی کمپیوټر ډېر پرمختللی دی او ژوند ډېر ګران کارونه یې اسانه کړي. ددې تر څنګ کمپیوټر ته یو بریښنایيز ماشین ویلای شو. چې د Data یا معلوماتو د ساتلو ، انتقالولو او اداره کولو وړتیا لري.

Afghan Computer Center

(c) ketabton.com: The Digital Library

مایکروسافټ وینډوز (MS Windows)

وینډوز (Windows) : وینډوز د مایکروسافټ له کورنۍ څخه ده او تر ټولو مهم عامل سیستم دی. وینډوز له هغه اپریټینګ سیستم څخه عبارت ده چې کمپیوټر کار او فعالیت ته چمتو کوي. مایکرو سافټ وینډوز یو ګرافیکي سیستم دی چې په هغه کې کولی شو تر یوه زیات پروګرامونه خلاص او وکاروو چې د غه عمل د ملټي ټسکینګ (Multy Tasking) په نامه یادیږي.

عامل سیستم په څو ورژنونو (Versions) کې وړاندې شوي ده. لکه: وینډوز ۹۵ ، وینډوز ۹۷ ، وینډوز ۹۸ ، وینډوز ۲۰۰۰ ، وینډوز ایکس پي (Windows XP) ، وینډوز ویستا (Windows Vista) ، وینډوز سیون (Windows 7) ، وینډوز ایټ (Windows 8) او داسي نور دي . له پورتنیو ورژنونو څخه په اوسني عصر کې تر ټولو کارنده ورژن وینډوز سیون (Windows 7) ، وینډوز ایټ (Windows 8) دی چې د شخصي کمپیوټرونو لپاره ډیر د استعمال وړ دي.

په مایکروسافټ وینډوز کې ځینې کوچني پروګرامونه هم شتون لري چې هر یو یې یوه ځانګړې دنده سرته رسوي. لکه : وورډ پډ (WordPad) ، پینټ (Paint) او داسي نور.

Afghan Computer Center

(c) ketabton.com: The Digital Library

Desktop: کله چې مایکرو سافټ ویندوز خلاص کړو د مایکروسافټ ویندوز لومړنۍ صفحه چې د ډیسکټاپ په نامه یادیږي را څرګندیږي. په ډیسکټاپ کې کوچني تصویرونه واقع دي چې دغه تصویرونه د ایکن (Icon) په نامه یادیږي.

ایکن (Icon): په دریو برخو ویشل شوی:

File **لکه:**

Folder **لکه:**

او **Shortcut** **لکه:**

1) **مختصر امر یا (Shortcut):** د یوه پروګرام په لنډه طریقه خلاصولو ته شارټکټ ویل کیږي.

Afghan Sayed Jamaluddin Computer

(c) ketabton.com: The Digital Library

2) **دوسیه یا (Folder):** د فایلونو یا پروګرامونو مجموعه ده چې په کمپیوټر کې ثبت ده او په منظم ډول په کمپیوټر کې ځای پر ځای شوی.
3) **فایل یا (File) :** د پروګرام تر ټولو کوچنۍ برخه ده.

ټسکبار (Taskbar): د سکرین لاندنۍ حصه ده چې په هغه کې په لنډ ډول ځینې پروګرامونه خلاصولی شو او په دې ډوله ویشل شوی: **Notification Area** ، **Quick Lunch** او **Start Button**.

د ایکن خلاصول (Open): په ایکن دوه ځله کلیک کوو ، یا هم په هماغه ایکن د موس شی کلیک کوو او وروسته د Open آفشن ته فشار ورکوو ایکن خلاصیږي.

د ایکن پاکول (Delete): په ایکن باندې شی کلیک کول ، وروسته د Delete په افشن کلیک کول او ورپسې چې کله د Yes افشن کلیک کړو ایکن له منځه ځي.

کاپي کول یا (Copy) : که وغواړو یو پروګرام یا ایکن دوه ځایه کاپي کړو ، یعني په خپل اصلي ځای کې هم پاته شي او بل ځای ته یې هم ولیږو نو د خپلې خوشې وړ په ایکن باندې شی کلیک کوو او ورپسې Copy انتخابوو.

قطع کول یا (Cut) : که وغواړو یو ایکن یا پروګرام له یوه ځایه څخه بل ځای ته انتقال کړو یعني په هغه صورت کې چې پخپل اصلي ځای کې پاته نشي او بل ځای ته یې ولیږو نو په نوموړي ایکن شی کلیک کوو او د cut افشن انتخابوو او د خوشې وړ ځای ته یې لیږلی شو.

چسپول یا Paste : کاپي شوی یا کټ شوی پروګرام یا ایکن د خپلې خوشې وړ ځای ته لیږلو ته Paste وایې.

Afghan Sayed Jamaluddin Computer Center

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځيني کمپيوټري اصطلاحات

زما کمپيوټر يعني (My Computer): د کمپيوټر اصلي دوسيه ده چې د کمپيوټر ټول معلومات پکې ځای پر ځای شوي ، يعني هرڅه چې په (حافظه ، هارډيسک ، سي ډي يا فلاپي) کې موجود دي له دې طريقې څخه يې کولای شو خلاص کړو. او همدا رنګه له دې لاري کولای شو معلومات له سي ډي څخه حافظې ته او له حافظې څخه سي ډي ته انتقال کړو .

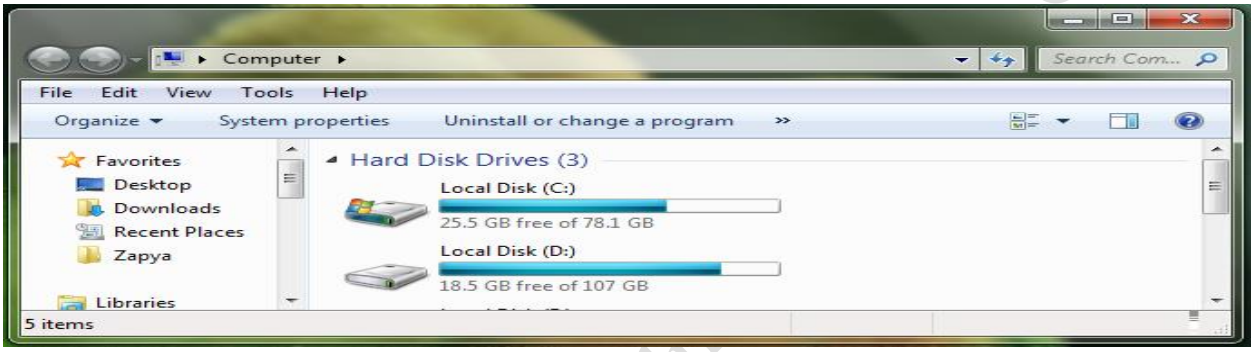

زغاله دانۍ (Recycle Bin): کوم فايلونه چې له منځه تللي وي په دغه محل کې ځای پر ځای کيږي . يعني Recycle Bin د زغاله دانۍ حيثيت لري ، ګټه يې دا ده چې کوم فايلونه مونږ ډليټ کړي وي وروسته هغه ته اړتيا پيدا شي کولای شو هغه د Recycle Bin له لاري خپل اصلي ځای ته انتقال کړو او کوم فايلونه يا ډليټ شوي مواد چې مو پکار نه وي له دې ځايه يې له منځه وړلی شو.

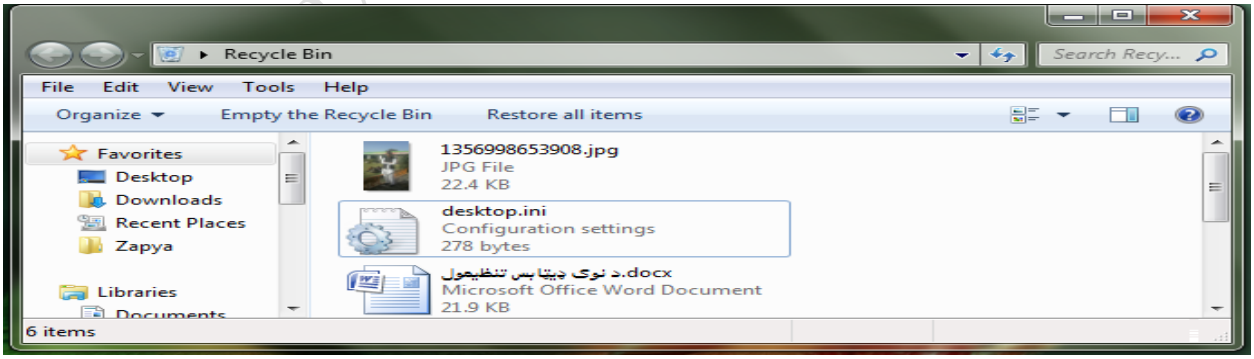

(c) ketabton.com: The Digital Library

Run: کله چې موږ وغواړو یو فایل یا پروګرام خلاص کړو او لنډه طریقه یې د ډیسکټاپ له لارې وجود ونه لري ، نو کولای شو نوموړی پروګرام د Run له لارې خلاص کړو. یعني لومړی د هغه پروګرام نوم پکې لیکو او ورپسې د OK د افشن پواسطه کولی شو چې هماغه پروګرام خلاص کړو.

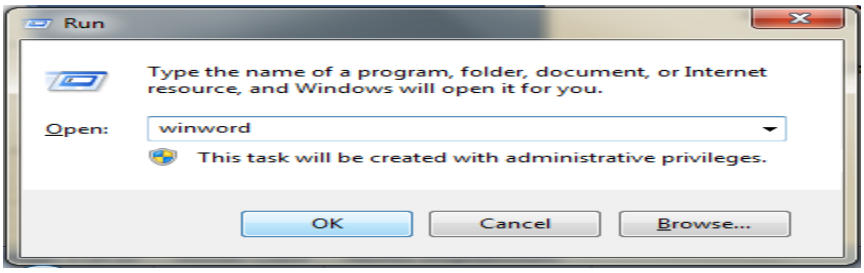

څېړل او پلټل (Search): که چیرې د یوه فایل موقعیت راته معلوم نه وي ددې افشن پواسطه کولای شو د هغه نوم په کمپیوټر کې سرچ کړو او ویې پلټو. په دغه محل کې که هر ډول ذخیره شوی فایل وغواړو د هغه نوم ورکولای شو او پیدا کولای یې شو.

مایکروسافټ (Microsoft): یوه امریکایې کمپنۍ ده چې سافټ وېر او هارډوېر تولیدوي او بازار ته یې عرضه کوي.

د رڼا کړکۍ (Windows): لغوي معنا یې کړکۍ ده خو دلته هغه سیستم ته وایې چې کمپیوټر فعالیت ته چمتو کوي.

WordPad: د دغه پروګرام لغوي معنا کلمه ده خو دلته د ویندوز یو پروګرام ده چې د لیکلو لپاره کارول کیږي. او همدارنګه د متني فایلونو د رامنځ ته کولو او سمون لپاره هم کارول کیږي.

Start ⟶ All Programs ⟶ Accessories ⟶ WordPad

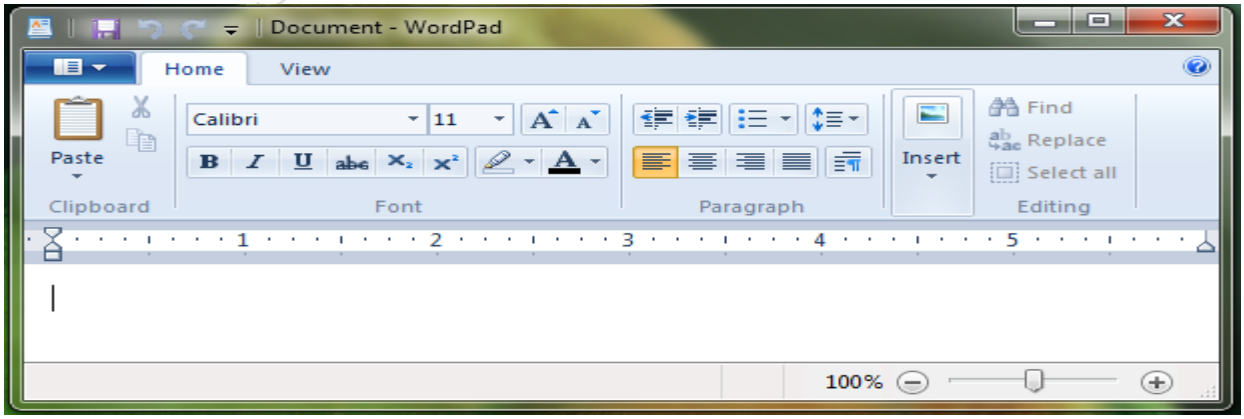

Saved Jamaluddin Computer Center

(c) ketabton.com: The Digital Library

MS Paint: د دغه پروګرام لغوي معنا رنګ کول دي خو دلته د ویندوز یو پروګرام ده چې د رسامي لپاره کارول کیږي. دا پروګرام د تصویري فایلونو د تصحیح او او را منځ ته کولو لپاره کارول کیږي.

Start ⟶ All Programs ⟶ Accessories ⟶ Paint

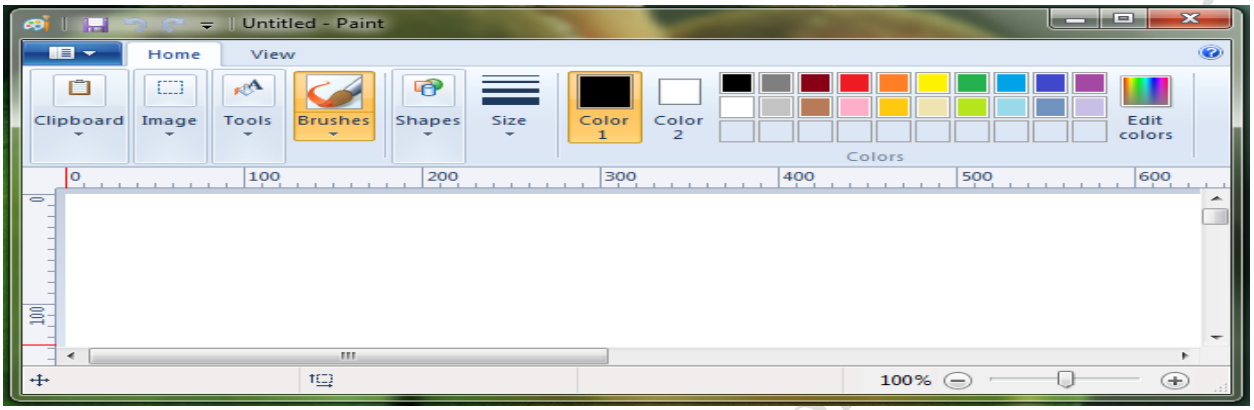

Notepad: لغوي معنا یې د یادداشت کتابچه ده خو دلته د ویندوز یو پروګرام ده چې د فورمولونو د لیکلو او متن د لیکلو لپاره کارول کیږي.

Network: لغوي معنا یې شبکه ده چې دلته د څو کمپیوټرونو د ارتباطاتو د تنظیم دنده پر غاړه لري.

User: لغوي معنا یې استفاده کوونکی ده ، چې دلته په هغه چا پورې اړه لري څوک چې کمپیوټر استفاده کوي.

د کمپیوټر د بندیدلو یا قلف کولو طریقې

لکه څنګه چې یې په شکل کې ګورئ مور د کمپیوټر د بندولو لپاره په Start Menu کې ببلابېلې د بندیدلو طرقې لرو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هره طریقه په لاندې ډول تشریح کوو:

Lock: د بندولو په مانا ده چې زمونږ کمپیوټر قلف کوي ، خو په user کې چې کوم پروګرام خلاص وي هغه نه بندیږي.

Switch User: که چیرته مونږ په خپل کمپیوټر کې مختلف Accounts (حسابونه) ولرو او وغواړو یوه بل Account (حساب) ته دننه شو له دې لارې کولای شو. خو په مخکیني حساب کې چې کوم پروګرام خلاص وي هغه نه بندیږي.

Sign out یا Log off: که چیرته مونږ په خپل کمپیوټر کې مختلف اکاونټونه ولرو او وغواړو یوه بل اکاونټ ته دننه شو له دې لارې کولای شو خو په مخکیني اکاونټ کې چې کوم پروګرام خلاص وي هغه بندیږي.

Sleep/ Hibernate: کله چې مونږ په کمپیوټر ډېر کار وکړو او وغواړو چې خپل کمپیوټر ته استراحت ورکړو له دې طریقه استفاده کولای شو. خو په user کې چې کوم پروګرامونه خلاص وي هغه نه بندیږي.

Full Shut Down: له دې طریقه کولای شو خپل کمپیوټر په بشپړ توګه بند کړو ، او په کومو پروګرامونو کې چې کار کوو او یا چالان وي په مکمل ډول یې بندوي.

Restart: که چیرته زمونږ کمپیوټر مصروفه شوی وي او مونږ وغواړو چې خپل کمپیوټر تازه کړو له دې لارې کولای شو. یعني کمپیوټر په بندیږي او بیرته په اتومات ډول په خپله چالانیږي.

Afghan Sayed Jamaluddin Computer Center

(c) ketabton.com: The Digital Library

Control Panel (کنټرول پینل)

Control Panel: معنا یې د پرزو تنظیمول دي خو دلته د وینډوز یوه اساسي دوسیه او مهم پروګرام دی چې د کمپیوټر د پرزو او مفروضاتو د تنظیم او کنترول لپاره کارول کیږي.

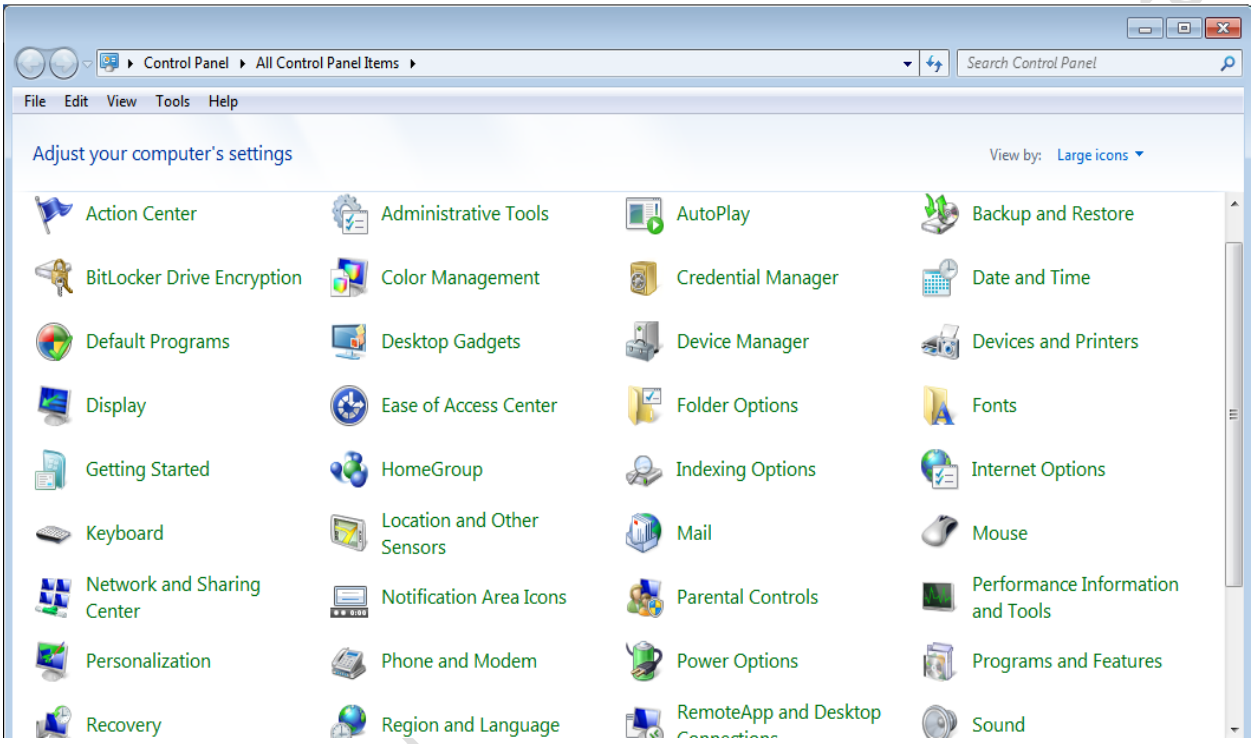

کنټرول پینل د وینډوز د پروګرام ډېره برخه تشکیلوي. په دغه مهمې ټولګې کې ځینې مهم کمانډونه شامل دي. هر یو به په لاندې ډول له تصویرونو او لنډو تشریحاتو سره تر څېړنې لاندې ونیسو:

Action Center: دغه کمانډ د کمپیوټر په وینډوز کې د اړتیا وړ ستونزه راته په ګوته کوي. لکه: د Antivirus اړتیا ، د Windows Update اړتیا یا د Windows Backup اړتیا.

Afghan Sayed

(c) ketabton.com: The Digital Library

که چیرته موږ په Change Action Center Settings کې لاندني کمانډونه له مارک یا انتخاب څخه ایستلي وي ، موږ نشو کولای چې د خپل ویندوز د اړتیا وړ ستونزه وګورو.

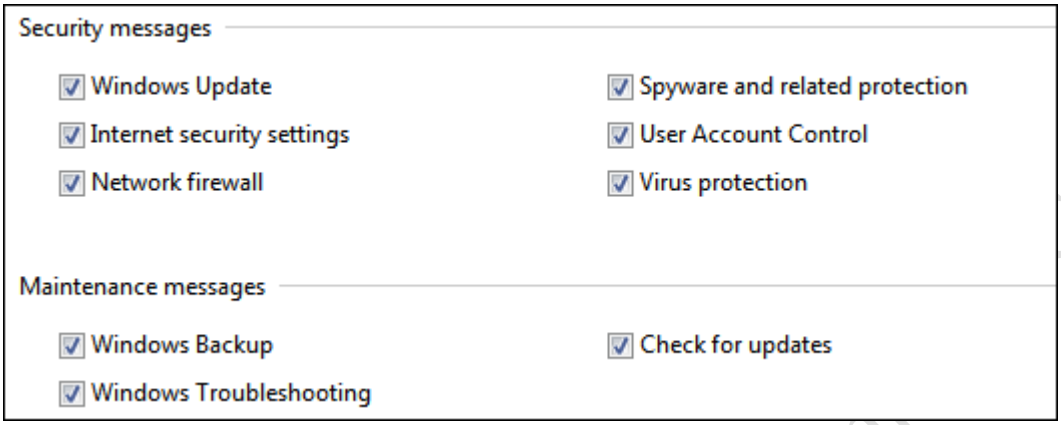

Administrative Tools:

د کمپیوټر د پرزو او نورو تنظیماتو لپاره کارول کیږي. کله چې دغه کمانډ open کړو ، موږ له Computer Management سره مخامخ کیږو. دغه کمانډ د کمپیوټر د بیلابیلو پرزو تنظیمات ، ډرایونو جوړول ، اکاونټ جوړولو او داسې نورې دندې په غاړه لري.

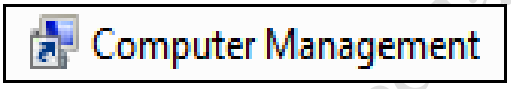

- ✓ د Local Users and Groups په سبب کولای شو ، ځان یا بل چاته user account جوړ کړو ، پاسوورډ ورکړو ، فعاله یا غیر فعاله یې کړو.

- ✓ د Device Manager په سبب کولی شو په کمپیوټر کې نصب شوې پرزې فعاله یا غیر فعاله کړو. لکه: CD Driver ، Mouse ، Keyboard ، USB ، Sound System ، Battery او داسې نور.

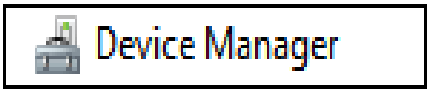

(c) ketabton.com: The Digital Library

✓ د Disk Management یا 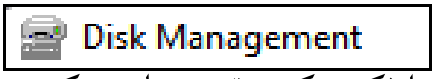

په سبب کولای شو د خپل هارډیسک اندازه وګورو ، همدارنګه د کمپیوټر په هارډیسک د پارټیشن عملیه اجرا کړو. یعني ددې په سبب کولای شو نوی Drive جوړ کړو ، فرمټ يې کړو ، Delete يې کړو او یا یو Drive په بېلابېلو برخو یا ډرایونو وویشو.

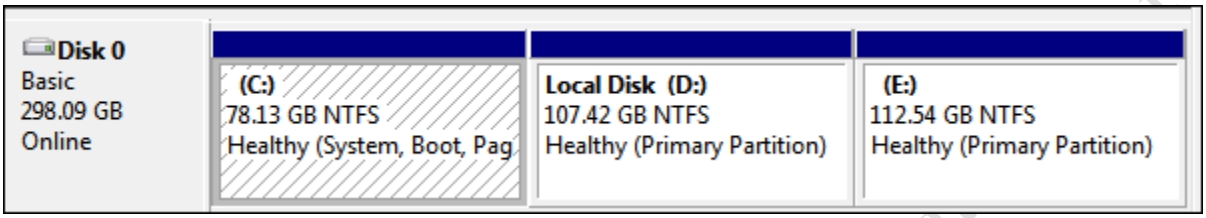

AutoPlay: 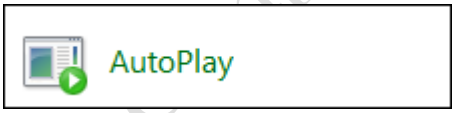

کله چې کمپیوټر ته فلش ، سي ډي ، مبایل کېبل ، یا نور وسایل وصل کړو ، په اتومات ډول نوموړي وسایل په خپله خلاصیږي. ددې کمانډ په واسطه کولای شو ، د نوموړو وسایلو په دننه کې فایلونو (لکه: ویډیو ، میوزیک ، تصویر او داسي نور) ته په اتومات ډول د خلاصیدا یا بندیدا اجازه ورکړو.

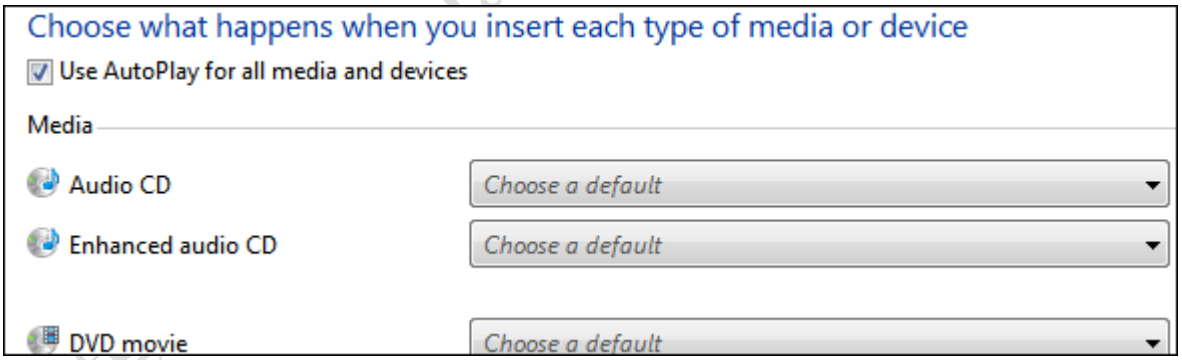

Color Management:

په دې کمانډ کې هغه رنګونه یا profiles مونږ ته ښکاره کوي چې زمونږ په کمپیوټر کې انسټال شوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

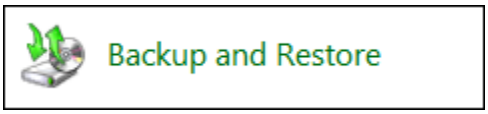

:Backup and Restore

✓ د Backup په سبب کولای شو خپله له منځه تللې Data بیرته پیدا کړو.

✓ Restore: که مو چیرته د ویندوز د انستالولو وروسته په خپل کمپیوټر کې کوم پروګرامونه فعال کړي وي یا د هغو پروګرامونو په سبب کوم ویروس کمپیوټر ته دننه شوی وي ، د دې کمانډ په سبب کولای شو ، په ویندوز کې تغیرات راوړو او ویندوز خپله اولني حالت ته راولو. یعني له restore کولو څخه وروسته په کمپیوټر کې انستال شوي پروګرامونه له منځه ځي.

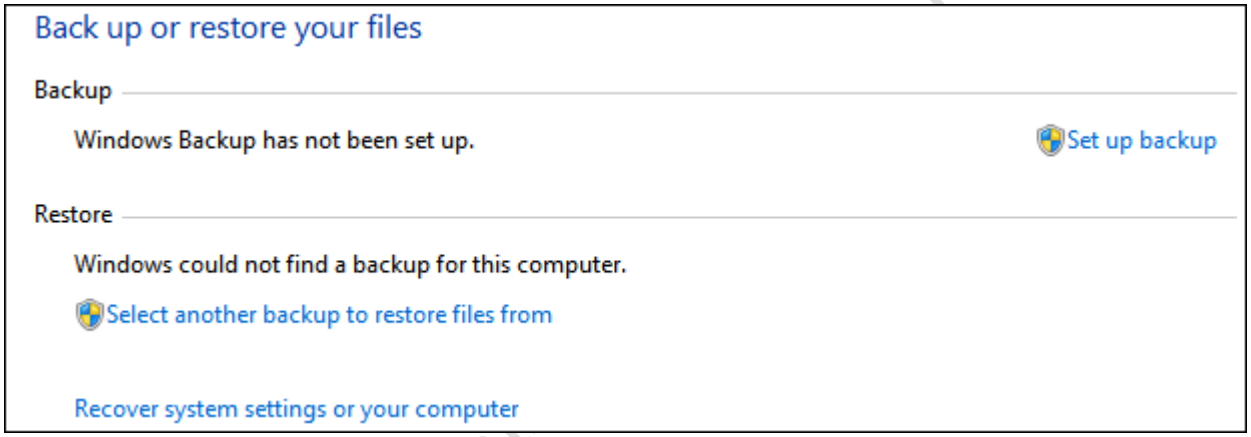

:Date and Time

که چیرته مور وغواړو د خپل کمپیوټر وخت او نېټې ته تغیر ورکړو له دې طریقه کار اخیستلای شو. ددې تر څنګ کولای شو په خپل کمپیوټر کې Additional یا اضافي وخت او نېټه هم ځای پر ځای کړو. دلته د نورو هیوادونو وخت او نېټه هم معلولای شو.

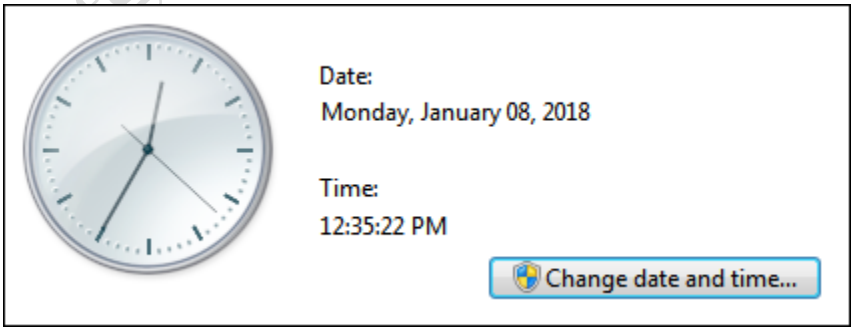

(c) ketabton.com: The Digital Library

Default Programs:

له دې طریقه لاندې دوه مهمې دندې مطالعه کوو:

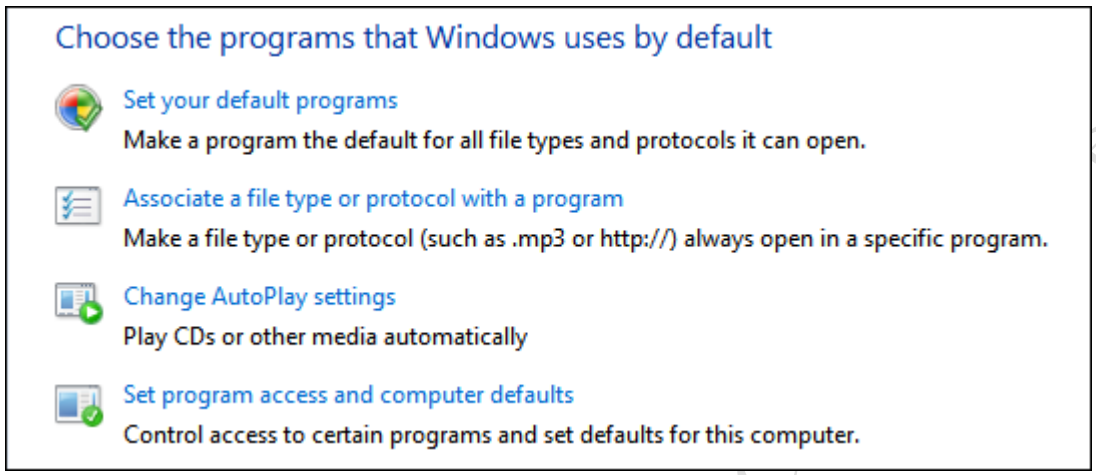

✓ د Set your default programs په سبب کولای شو یو پروګرام د هغو فایلونو لپاره وټاکو په کوم کې چې مربوط فایلونه خلاصیدای شي.

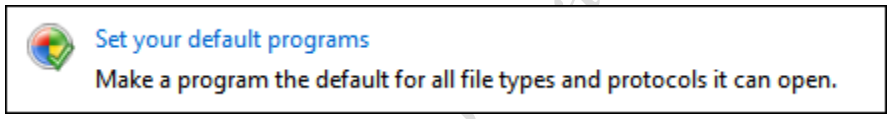

مثلاً: کوم فایلونه چې وغواړو له 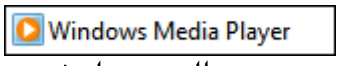

پروګرام سره یې خلاص کړو له پورتنۍ لاربښوونې څخه ګټه اخیستلای شو. ددې مثال په ډول نورو پروګرامونو ته هم کولای شو فایلونه وټاکو.

✓ د Associate a file type or protocol with a program پورتنۍ لاربښوونې معکوسه عملیه سرته رسوي. یعني په لاندنۍ لاربښوونه کې کولای شو د یوه فایل لپاره هغه پروګرام وټاکو په کوم کې چې فایل خلاصیدای شي.

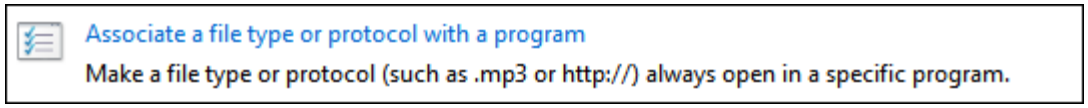

(c) ketabton.com: The Digital Library

مثلاً: که چیرته مور وغواړو چې mp3 فایل دې په 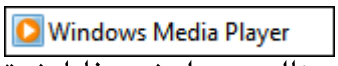

پروګرام کې خلاص شي ، له پورتنۍ لارښوونې څخه ګټه اخیستلای شو. ددې مثال په ډول نورو فایلونو ته هم کولای شو پروګرامونه وټاکو.

Display:

ددې کمانډ په سبب کولای شو د خپل کمپیوټر د سکرین د متن یا ایکنونو اندازه کوچنۍ یا غټه کړو. یعني له سل سلنه 100% پیل تر 200% پورې یې اندازه کوچنۍ کولای یا لویولای شو.

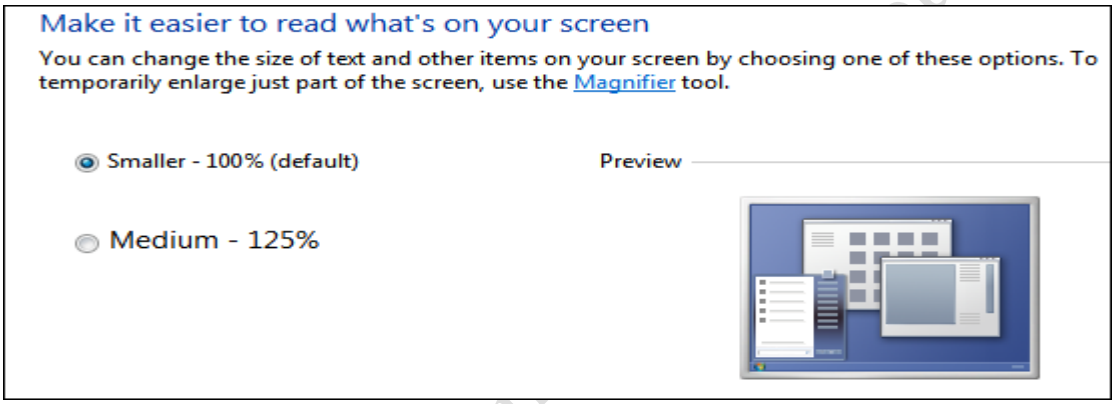

په Display کې د کمپیوټر د ظاهرې بڼې (شکل) د نورو تغیراتو لپاره لاندني کمانډونه هم تر څېړنې لاندې نیسو:

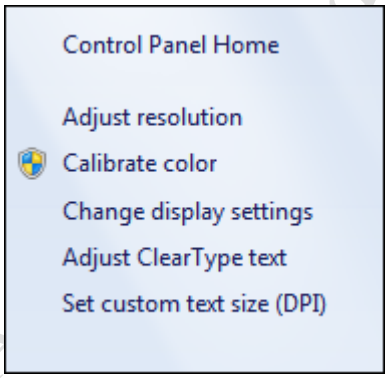

✓ **Adjust Resolution یا Screen Resolution:**

په نوموړي کمانډ کې کولای شو د کمپیوټر ظاهري شکل ته تغیر ورکړو. دلته مور ټیټې (Low) او لوړې (High) اندازې لرو. یعني هر څومره چې لوړ ځو د کمپیوټر د متن یا خط اندازه هم ډیریږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه کمانډ مونږ په Windows 7 کې د ډیسکټاپ پر مخ هم لرو او هلته هغه وخت څرګندیږي چې د موس شی کلیک وکړو مونږ ته د نورو کمانډو تر څنګ Screen Resolution هم را څرګندیږي.

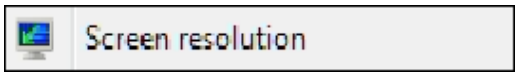

✓ **Calibrate Color:**

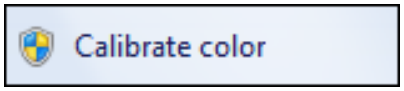

په دې کمانډ کې هم کولای شو د خپل کمپیوټر د ظاهري شکل رنګ په ډېر تاریک یا ځلا لرونکې ډول ترتیب کړو.

✓ **Adjust Clear Type Text:**

ددې کمانډ په سبب کولای شو د خپل کمپیوټر د ظاهري شکل د متن (خط لیکلو) ډول په ډېر تاریک یا ځلا لرونکې ډول ترتیب کړو.

Devices and Printers:

که چیرته مونږ وغواړو په خپل کمپیوټر کې کوم د چاپ ماشین (printer) یا کومه کمپیوټري وسیله (device) انسټال یا وصل کړو له دې طریقه استفاده کولای شو.

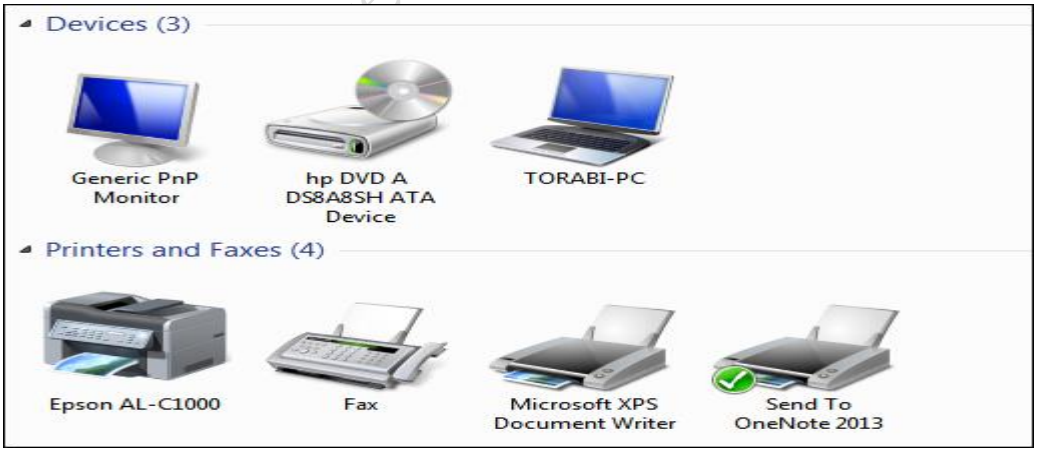

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې مو نوموړی کمانډ خلاص کړ له لاندنیو دوو کمانډونو سره مخامخ کیږو:

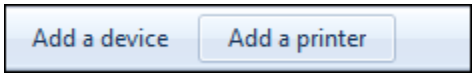

د Add a printer یا Add a device کمانډونو څخه د یوه په کېکاړلو سره باید د خپل پرینټر یا کمپیوټري وسیلې ټول مشخصات راته معلوم وي تر څو په سم ډول په کمپیوټر کې انسټال شي او له کمپیوټر سره وصل شي.

BitLocker Drive Encryption:

که چیرته مور وغواړو د خپل کمپیوټر د معلوماتو د ساتلو په موخه یوه ډرایو (drive) ته پاسوورډ یا رمز واچوو له دې طریقه ګټه اخلو.

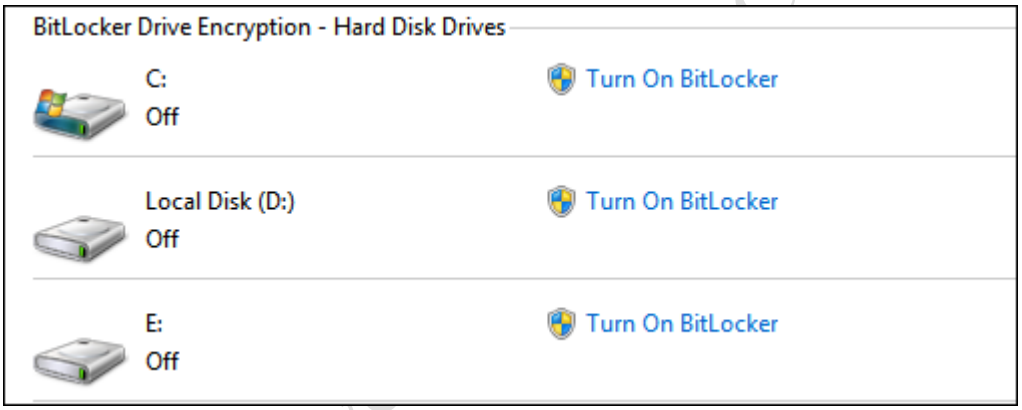

د Turn On BitLocker په واسطه کولای شو د ډرایو قلف فعاله کړو ، د Turn Off BitLocker په سبب کولای شو د ورکړل شوي ډرایو قلف له منځه یوسو. همدا رنګه د Manage BitLocker په سبب کولای شو پاسوورډ بدل کړو یا نور تغیرات پکې راولو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Ease of Access Center:

دغه کمانډ د کمپیوټر استعمالوونکې ته اسانتیا ور ښیي. چې لاندني کارونه سرته رسوي:

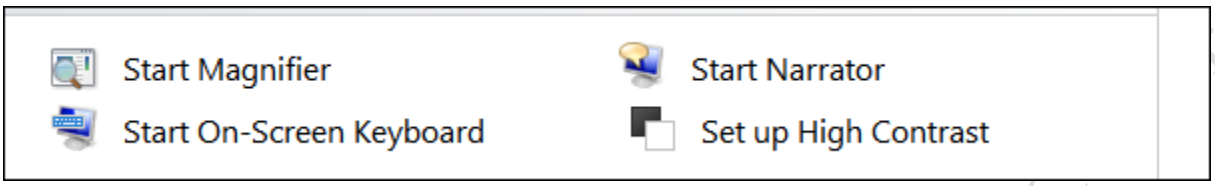

✓ **Start Magnifier:**

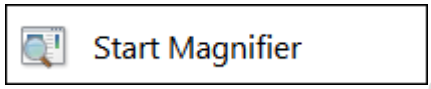

د دوربین په مانا ده، کله چې دغه اپشن فعاله وي مور کولای شو د خپل کمپیوټر په هره برخه کې چې کار کوو راته نږدې کوي یې یعني په غټ شکل یې راته ښکاروي. یا په بل عبارت که چیرته مور او تاسو ته د خپل کمپیوټر پر مخ کوم ایکنونه یا خطونه نه ښکاري او غواړو چې هغه راته په غټه اندازه ښکاره شي له دې کمانډ څخه ګټه اخیستلای شو.

✓ **Start On-Screen Keyboard:**

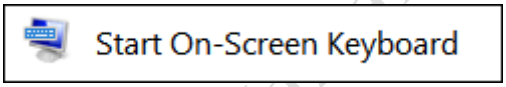

که چیرته زمور کیبورډ خراب وي یا زمور د کمپیوټر د کیبورډ ځینې بټنونه کار نه کوي ، مور کولای شو له دې کیبورډ څخه ګټه واخلو.

✓ **Set up High Contrast:**

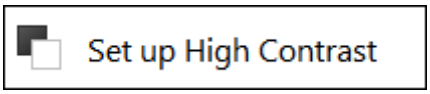

که چیرته مور وغواړو د خپل کمپیوټر ظاهري بڼې لکه: desktop background ، windows color، screen saver ، sounds ته په لور توپیر تغیر ورکړو له دې طریقه استفاده کولای شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه کمانډ مونږ په Windows 7 کې د ډیسکټاپ پر مخ کله چې د موس شی کلیک وکړو personalize ته ورشو ، هلته په لاندې ډول راته څرګندیږي.

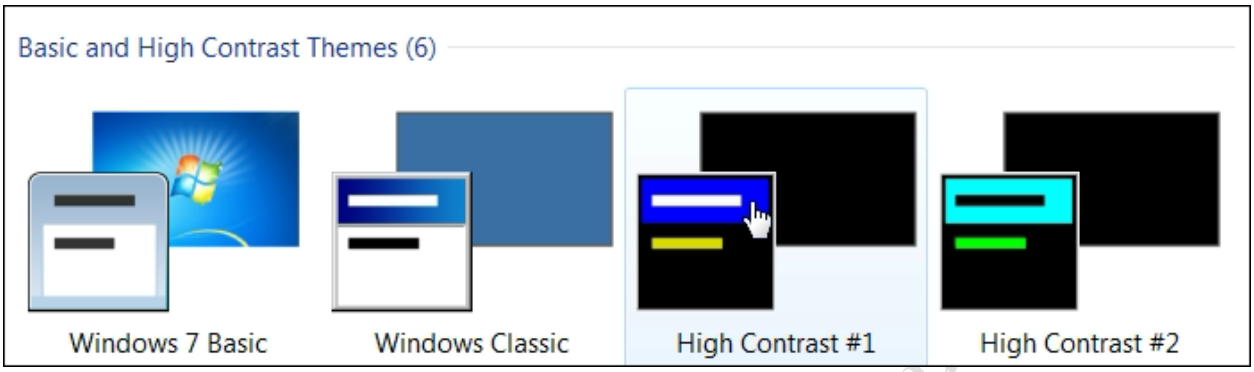

✓ **Start Narrator:**

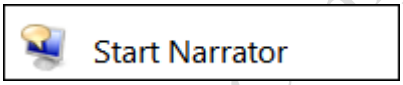

کله چې دغه کمانډ فعاله وي مونږ ته د سکرین پر مخ چې کوم کارونه ترسره کوو هغه په زوره تلفظ کوي. یعني په هر آپشن چې کار کوو هغه په زوره راته لولي.

Folder Options:

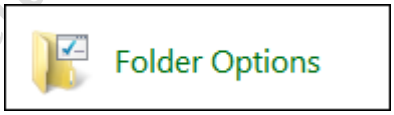

په General کمانډ کې ډېر مهم کارونه سرته رسیږي. که وغواړو خپل فولډر په عین ویندو کې راته خلاص شي Open each folder in the same window لارښوونه انتخابوو. او که جیرته وغواړو چې د هر فولډر د خلاصولو په وخت کې یوه نوې ویندوز راته خلاصه شي Open each folder in the same window لارښوونه انتخابوو.

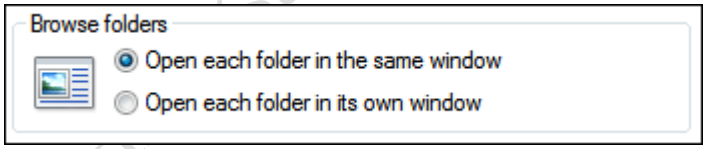

کله چې مونږ وغواړو د موس په واسطه یو فایل یا فولډر خلاص کړو ، هغه د ډبل کلیک په واسطه یا د یوه کلیک په کیکاړلو سره انتخابولای شو.

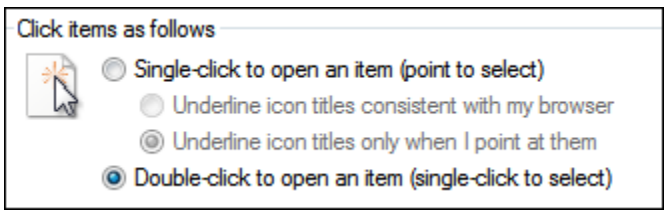

(c) ketabton.com: The Digital Library

په View آپشن کې هم ډېر مهم کارونه سرته رسیږي. کله چې موږ وغواړو یو فولډر پټ(hide) کړو له Don't show hidden files, folders, or drives لارښوونه انتخابوو ، یا که چیرته یو پټ شوی(hide) فولډر وغواړو بیرته راته ښکاره کړي Show hidden files, folders, and drives لارښوونه انتخابوو. تاسي یې په لاندې تصویر کې لیدلای شئ.

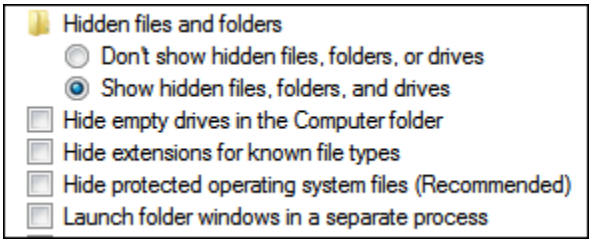

Home Group:

که چیرته موږ په یوه کور ، اداره یا کوم شرکت کې کار کوو ، هلته ډېر کمپیوټرونه وي او وغواړو چې خپل کمپیوټرونه له یو بل سره وصل کړو ، له دې کمانډ څخه استفاده کولای شو. دغه کمانډ هغه وخت د استفادې وړ ده کله چې موږ له network یعني انټرنیټ سره وصل یو. ددغو لارښوونو په اساس کولای شو فایلونه ، چاپ ماشینونه ، یا نور کمپیوټري وسایل له یوه کمپیوټر څخه بل کمپیوټر ته د home group جوړولو په اساس وصل کړو.

Getting Started:

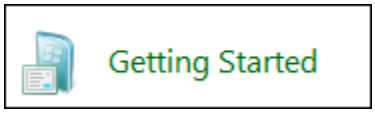

دلته هغه لارښوونې یا تنظیمات موږ ته لیست شوي چې زیات د استعمال وړ دي. ددې مربوط کمانډونه موږ په تیرو درسونو کې اکثره لوستې چې ځینې پاتې یې په لاندې ډول دي:

- په لاندني کمانډ کې موږ د خپل Windows 7 په اړه معلومات کتلی شو ، دا هغه وخت کار کوي کله چې انټرنیټ ته لاسرسی ولرو:

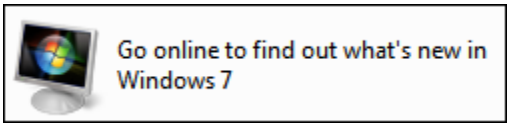

(c) ketabton.com: The Digital Library

- که چیرته مور وغواړو چې په کمپیوټر کې چې کوم تغیرات را منځ ته کیږي همیشه دې مور ته خبر راکول شي ، له لاندې کمانډ څخه ګټه اخیستلای شو:

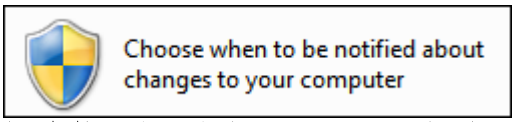

- که چیرته مور په مقابل شکل کې Always notify انتخاب کړو مور ته د پروګرام د انسټالولو یا ویندوز کې د تغیراتو راوستلو څخه خبروي. خو که چیرته Never notify انتخاب کړو مور ته له نومورو تغیراتو څخه خبر نه راکوي.

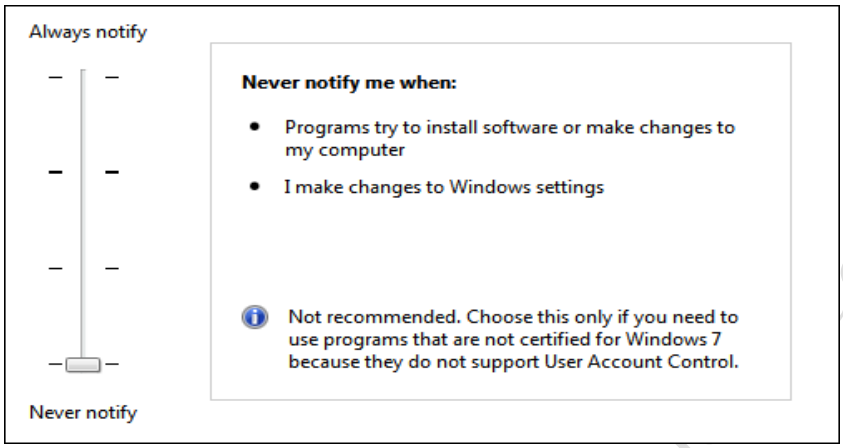

- که چیرته وغواړو په خپل کمپیوټر کې نوی اکاونټ جوړ کړو له لاندې آپشن څخه ګټه اخیستلای شو ، چې نومورې اپشن به مور په راتلونکو درسونو کې ولولو:

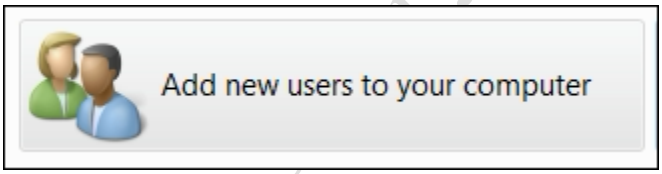

Fonts:

ټول هغه د لیکلو شکلونه یا ډولونه چې زمور په کمپیوټر کې انسټال شوي مور ته ښکاره کوي. ددې تر څنګ کولای شو هغه لیک شکلونه ډلیټ کړو ، ویې ګورو یا یې د خپل لیک لپاره انتخاب کړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

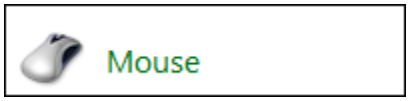

Mouse:

په دغه کمانډ کې موږ کولای شو د Mouse یا موږک مربوط تنظیمات وکړو. په Buttons کې موږ کولای شو د خپل موس شی او کین کلیک تغیر او تبدیل کړو ، همدارنګه د Double-click speed په سبب کولای شو د فولډر د خلاصولو په وخت کې

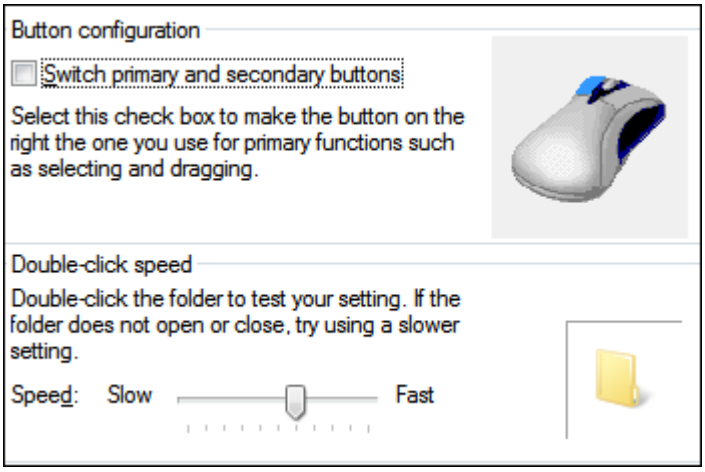

د موس د ډبل کلیکولو سرعت تیز یا کم کړو.

د Pointer په کمانډ کې کولای شو د موس شکل ته بدلون ورکړو هلته موږ د موس بېلابېل شکلونه لرو.

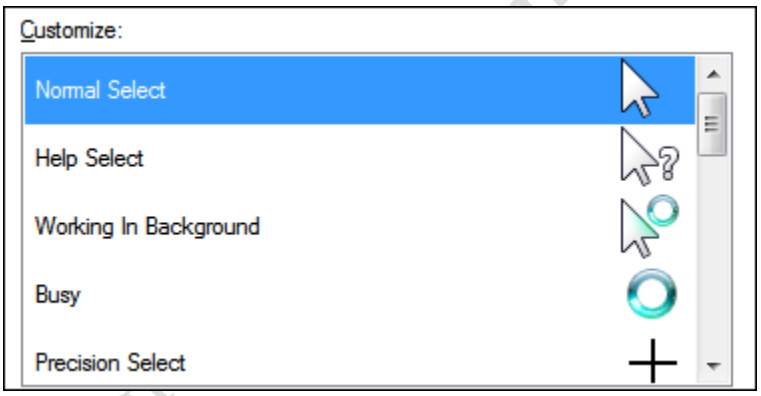

Afghan Jamaludin Computer Center

(c) ketabton.com: The Digital Library

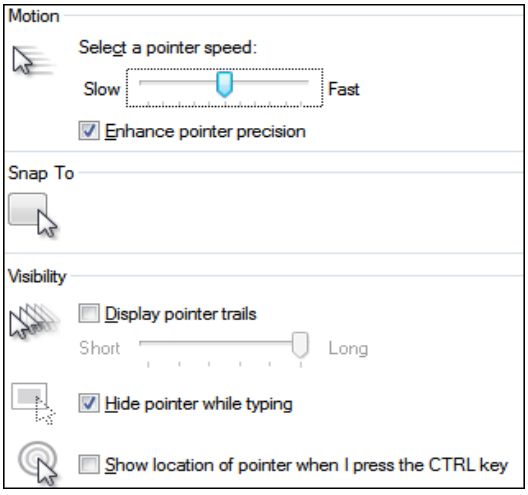

په Pointer Options کې کولای شو د موس سرعت تیز یا کم کړو. ددې تر څنګ خپل موس ته بېلابېل تنظیمات ورکولای شو ، چې په مقابل شکل کې یې لیدلای شو:

د Wheel له کمانډ څخه هغه وخت کار اخیستلای شو کله چې له ځان سره موس ولرو. لکه څنګه چې یې په شکل کې ګورو په موس کې د دوو کلیکونو تر منځ یو څرخ ته ورته شکل ده. که چیرته مونږ WinWord په پروګرام کې سل مخه لیکل شوی متن ولرو د دغه څرخ د اړولو په سبب کولای شو د متن لاندنۍ یا پورتنۍ مخونو ته لاړ شو او له دې طریقه تنظیمات کولای شو.

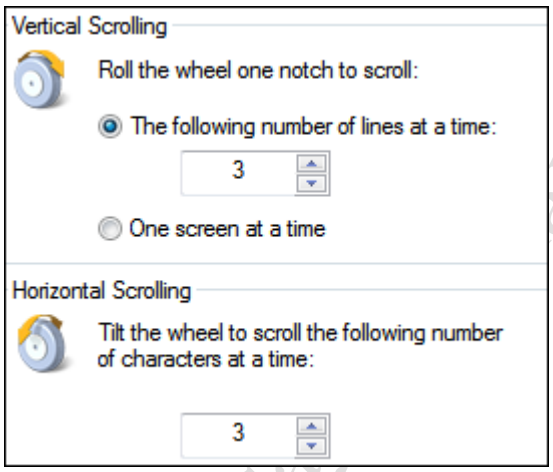

Keyboard:

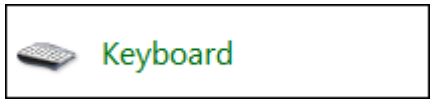

په دغه درس کې کولای شو د خپل کمپیوټر د کیبورډ یا لیک دړې تنظیمات وکړو. د **Speed** په کمانډ کې کولای شو په کیبورډ باندې لیکل کول تیز یا سست کړو. که چیرته په Repeat delay کې Short انتخاب کړو ،د یوه تورې د خط لیکلو تکراري حالت سستوي او که یې Long کړو د یوه تورې تکراري حالت تیزیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

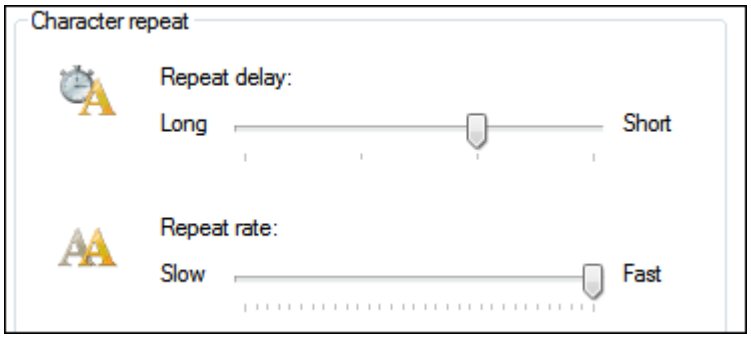

که چیرته په Repeat delay کې Fast انتخاب کړو د خط لیکلو سرعت تیزیږي ، خو که چیرته Slow انتخاب کړو د خط لیکلو سرعت سوکه کیږي.

په Cursor blink rate کې د لیکلو په وخت کې د موس یا کرسر د ښوریدلو سرعت تیزولای او سستولای شو.

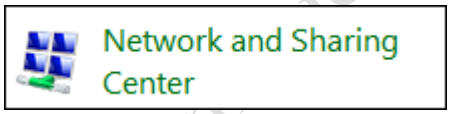

:Network and Sharing Center

په دې کمانډ کې مونږ کولای شو کمپیوټر ته نیټورک جوړ کړو یا د هغه نیټورک په واسطه کولای شو خپل فایلونه له نورو کمپیوټرونو سره وصل کړو.

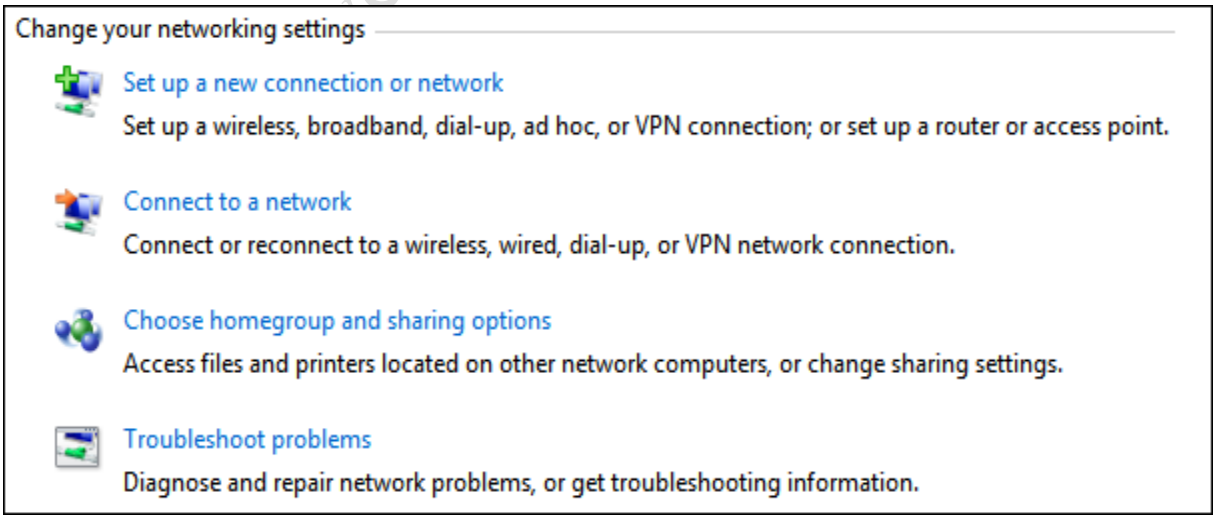

Shared Jamiuddin Computer Center

(c) ketabton.com: The Digital Library

Set up a new connection or network: ددې کمانډ په سبب کولای شو خپل کمپیوټر له نیټورک یا انټرنیټ سره وصل کړو. مثلاً : مور په کمپیوټر کې د مودیم انټر نیټ لرو ، که وغواړو هغه له ټلیفون سره وصل کړو د dial-up connection څخه ګټه اخیستلای شو. کله چې کمپیوټر له نیټورک سره وصلوو د ISP یا هغه کمپنۍ چې مور ته انټرنیټ راکوي د هغې مشخصات لکه د ټلیفون نمبر ، استعمالوونکې حساب نوم ، او پاسوورډ باید له ځان سره ولرو ترڅو د کمپیوټر په وصلولو کې ستونزه جوړه نه شي.

Connect to a network: ددې په سبب کولای شو له خپل جور شوي کنیکشن یا نیټورک سره خپل کمپیوټر وصل کړو.

Troubleshoot problems: ددې کمانډ په واسطه کولای شو د خپل نیټورک مربوط ستونزه پیدا کړو ، یا هم په عمومي ډول د خپل کمپیوټر په نورو برخو کې که ستونزه ولرو کولای شو دلته خپله ستونزه پیدا او د حل لار یې پیدا کړو.

Notification Area Icons:

د ډیسکټاپ په لاندنۍ برخه ټسکباز ښي اړخ کې چې کوم کوچني ایکنونه دي هغو ته ویل کیږي.

د لاندنیو کمانډونو په واسطه کولای شو نوموړي ایکنونه پټ یا ښکاره کړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Personalization:

په دې کمانډ کې هم د کمپیوټر ظاهري بڼکلا لکه ډیسکټاپ ته تصویر بدلول ، د ډیسکټاپ ایکنونه بدلول ، د رنګ بدلول ، د غږ بدلول او نورې بېلابېلې دندې سرته رسوي چې په لاندې ډول یې تر څیړنې لاندې نیسو:

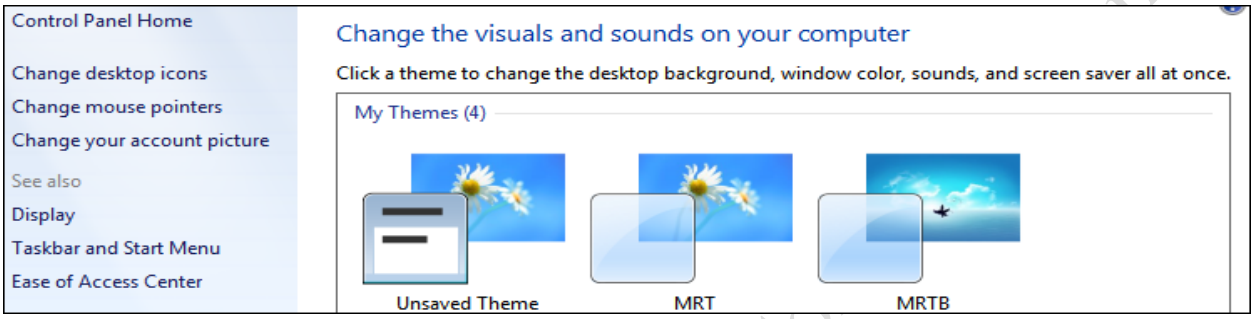

Change desktop icons: که چیرته وغواړو د ډیسکټاپ ایکنونه ډېر یا کم کړو له دې طریقه ګټه اخلو. ددې تر څنګ کولای شو د ډیسکټاپ د پروګرامونو ایکنونه یا د ایکن شکلونه هم بدل کړو.

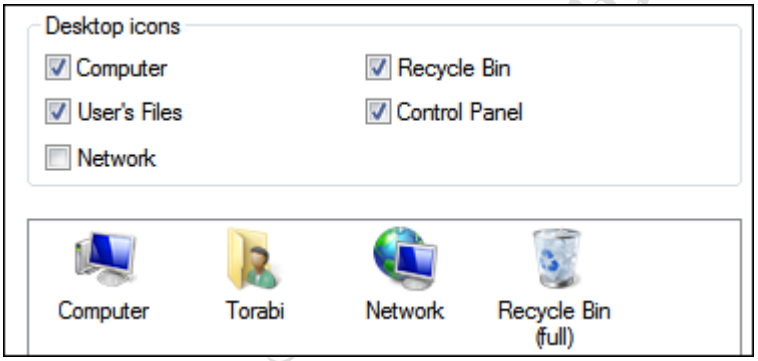

Change your account picture: کوم user چې مونږ فعلاً کار پکې کوو غواړو د هغه تصویر ور بدل کړو له دې طریقه کولای شو.

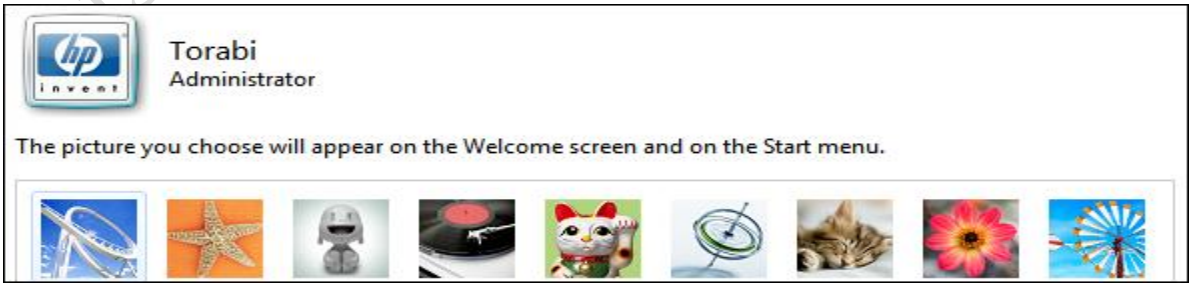

(c) ketabton.com: The Digital Library

Desktop Background: ددې کمانډ په واسطه کولای شو د ډیسکټاپ تصویر تغیر کړو.

Windows Color: په سبب کولای شو د خپلې ویندوز یا کړکۍ لپاره رنګ وټاکو ، ددې علاوه مونږ د کړکۍ اندازه ، فرمټ او theme هم بدلولای شو.

Sounds: کله چې کمپیوټر خلاصوو کوم غږ وکړي ، کله چې یې بندوو کوم غږ وکړي ، کله چې یو پروګرام بندوو ، یا خلاصوو ، یا کله چې بیټرۍ ضعیفه شي باید کوم ډول غږ وکړي او داسې نور.

Screen Saver: ددې لپاره کارول کیږي چې کله کمپیوټر ته یو وخت ټاکو ، مثلاً که زه په کمپیوټر کې د لسو دقیقو لپاره کار ونه کړم ماته دې یو ډول سکرین یا پرده د کمپیوټر په صفحه ګرزي.

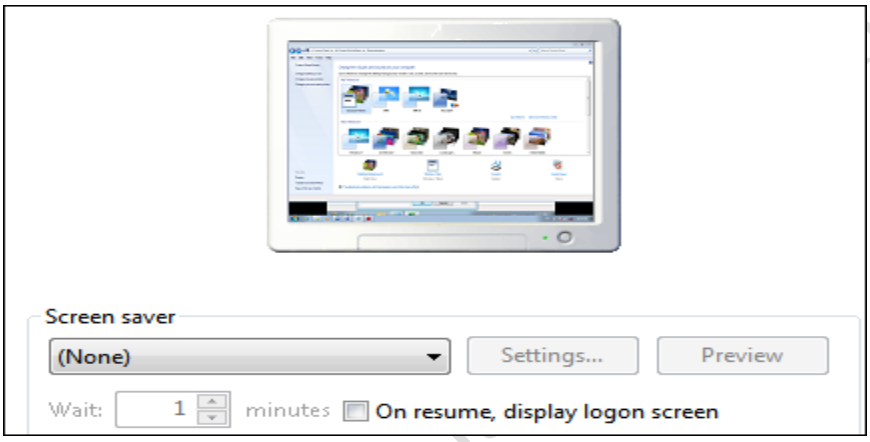

هر کمپیوټر له خپل ځان سره مختلف screen savers لري چې مونږ کولای شو له هغوی څخه یو وټاکو.

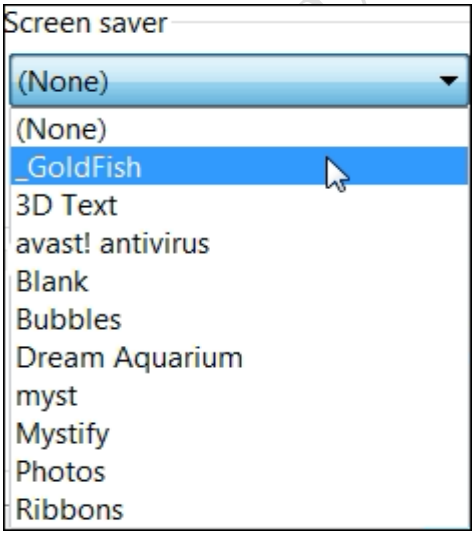

(c) ketabton.com: The Digital Library

Taskbar and Start Menu Properties:

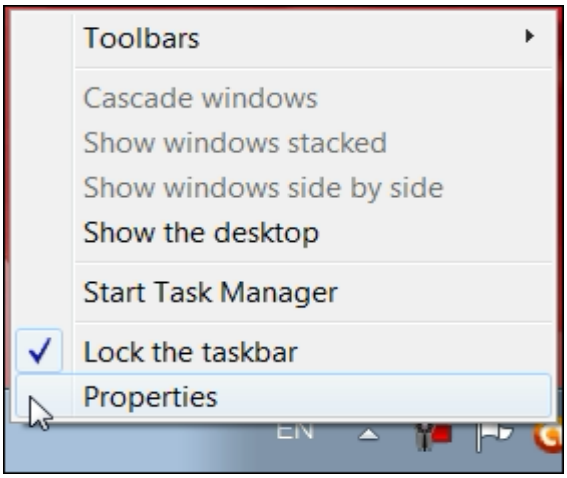

دغه اپشن په ټسکبار باندې چې کله د موس ښی کلیک وکړو څرګندیږي. د ټسکبار او ستارټ مینیو تنظیمات او ځانګړنې راته په ګوته کوي.

په مقابل شکل کې یې لیدلی شو:

Taskbar Property: د ټسکبار بېلابېلې ځانګړتیاوې تر څېړنې لاندې نیسي. مثلاً: د Lock the Taskbar په مارک کولو سره کولای شو ټسکبار قلف کړو یا یې له قلف حالته وباسو. د Use Small Icons په واسطه کولای شو د خپل ټسکبار ایکنونه کوچني کړو. د Taskbar location on screen په سبب کولای شو د خپل ټسکبار موقعیت ته تغیر ورکړو، یعني کولای شو ښي اړخ، کیڼ اړخ، پورته یا کښته اړخونو ته یې یوسو.

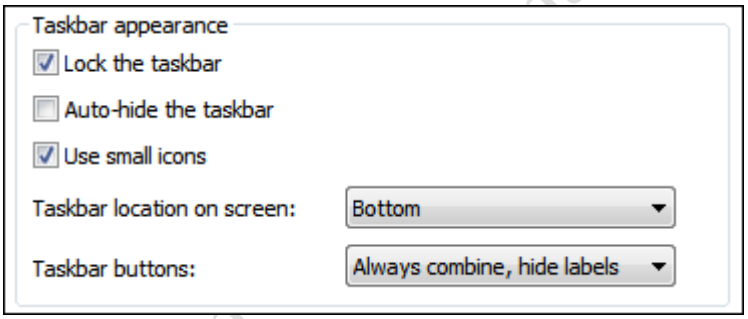

Start Menu Property: دلته د Start Menu د پروګرامونو، ایکنونو او مینو ګانو تنظیمات کولای شو. په Customize کې د هر پروګرام لپاره درې(۳) کمانډونه شتون لري؛ Display as a link د ټاکلو په صورت کې کولای شو پروګرام د لینک په بڼه په ستارټ مېنیو کې درج کړو، د Display as a menu ټاکلو په صورت کې کولای شو یو پروګرام د مېنیو په بڼه ترتیب کړو او د Don't display this item په سبب کولای شو نوموړی پروګرام له ستارټ مېنیو څخه له منځه یوسو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

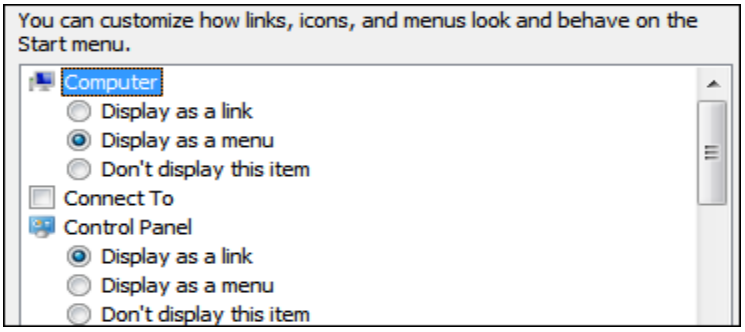

په Start menu size کې کولای شو د ستارټ مینیو د ایکنونو او پروګرامونو تعداد زیات یا کم کړو.

د Power button action کمانډ په واسطه کولای شو د په ستارټ مینیو کې د Power button د عمل اجرا ته تغیر ورکوي ، یعني کله چې په Power button کلیک وکړو باید څه وشي.

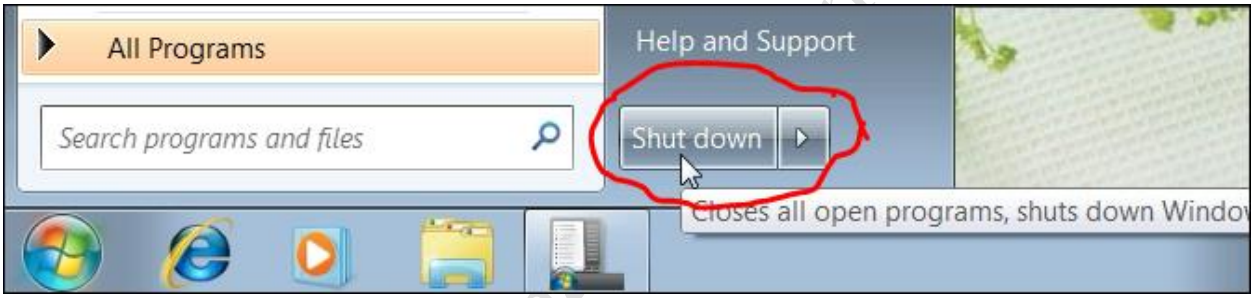

Toolbars: که چیرته وغواړو چې د ډیسکټاپ په لاندنۍ برخه یعني ټسکبار باندې کوم ټولبار یا فولډر راولو ترڅو په لنډ ډول هغه ته ورننه شو له دې طریقه استفاده کولای شو. د Address په کېکاړلو سره کولای شو یو ادرس په ټسکبار باندې راولو چې په هغه ادرس کې کولای شو نور پروګرامونه هم خلاص کړو.

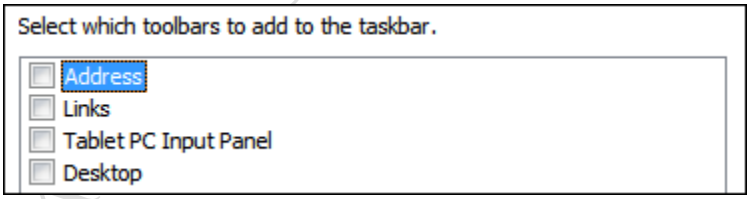

(c) ketabton.com: The Digital Library

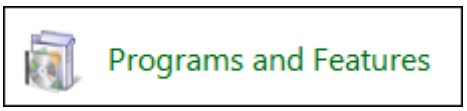

Programs and Features:

که چیرته مو په کمپیوټر کې پروګرامونه انسټال کړي وي او وغواړو هغه بیرته له انسټالیشن یا کمپیوټر څخه وباسو له دې کمانډ څخه ګټه اخیستلای شو. کله چیرته غواړو کوم بې ګټې پروګرام له منځه یوسو په هماغه پروګرام کلیک کوو Uninstall انتخابوو ، ورپسې yes انتخابوو له څو ثانیو وروسته هماغه پروګرام له منځه ځي.

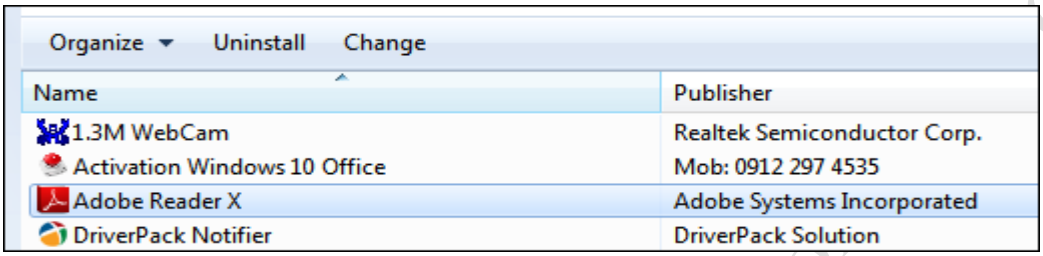

Power Options:

دغه کمانډ کمپیوټر کنټرولوي. یعني که چیرته موږ د لسو یا څو دقیقو لپاره په کمپیوټر کې کار ونه کړو ، دلته داسې یو کنټرولر ورته انتخابولای شو چې خپله کمپیوټر بند شي یا sleep شي. له دې طریقه ګټه اخیستلای شو.

په Power Options کې درې (۳) ډوله تنظیمات شتون لري: Balanced ، Power saver او High Performance چې هر یو له خپل ځان سره یو پلان لري.

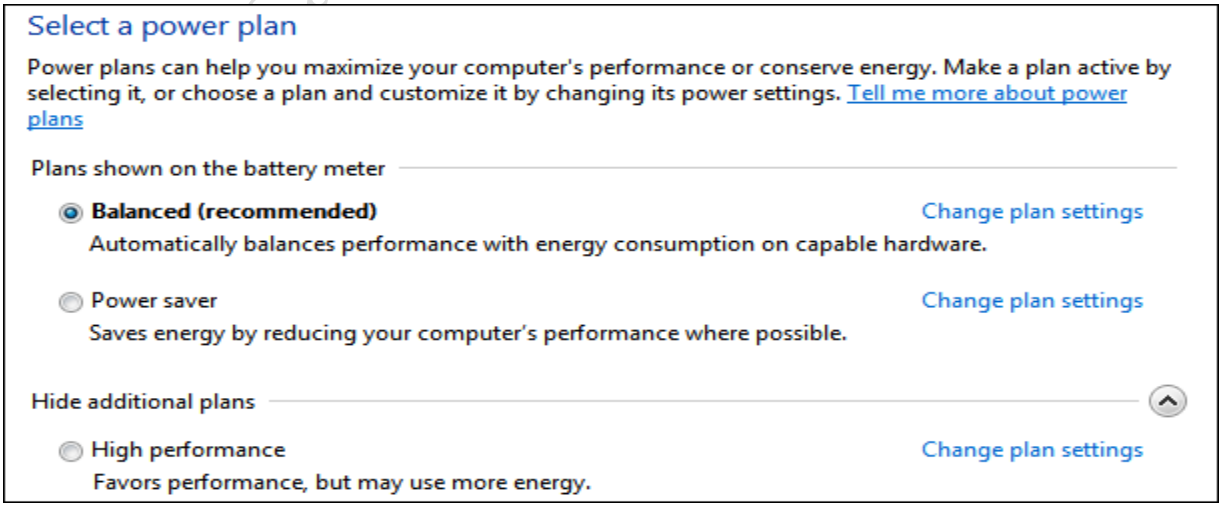

(c) ketabton.com: The Digital Library

له دریو ډولونو څخه د هر یوه په انتخابولو سره کولای شو د Change plan settings په واسطه تغیرات راولو. د Turn off the display مودې ته ښیي چې منیټور دې د څومره وخت کار نه کولو وروسته بند شي. او Put the computer to sleep کمپیوټر دې د څومره وخت کار نه کولو وروسته sleep شي.

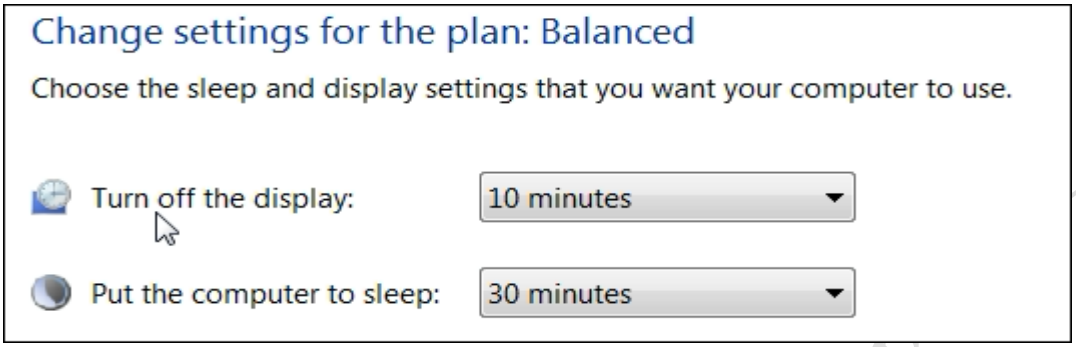

په Power Options کمانډ کې ځینې نور کمانډونه هم لرو چې ببلابېلې دندې سرته رسوي.

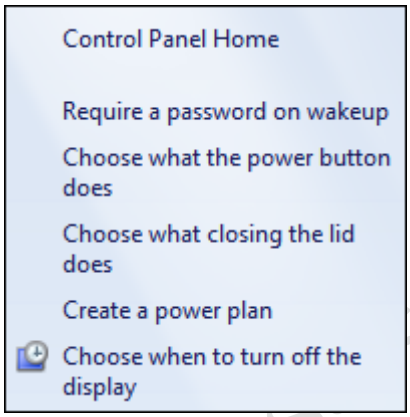

Require a password on wakeup ددې لپاره کارول کیږي کله چې منیټور بند یا sleep شي ، د خلاصولو په صورت کې پاسورډ وغواړي یا یې ونه غواړي ټاکلی شو.

د Require a password په انتخابولو سره له مودې څخه د کمپیوټر د بیرته چالانولو په صورت کې پاسورډ غواړي خو که چیرته Don't require a password انتخاب کړی وي پاسورډ نه غواړي.

Choose what power button does: کله چې د کمپیوټر د CPU پاور بټن (Power button) ووهو باید کوم عمل ترسره کړي. د هغه په کېکاړلو سره کمپیوټر Shut down شي ؟ Sleep شي ؟ یا Do no thing شي یعني هیڅ عکس العمل ونه ښیي ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

Choose what/when closing the lid does: کله چې کمپیوټر lid کړو یعني د لپټاپ کمپیوټر سر(؟) ور باندې را بند کړو ، باید کوم عمل ترسره کړي. ایا د هغه په کېکاړلو سره کمپیوټر Shut down شي ؟ Sleep شي ؟ یا Do no thing شي یعني هیڅ عکس العمل ونه ښیي ؟ له دې کمانډ څخه ګټه اخیستلای شو.

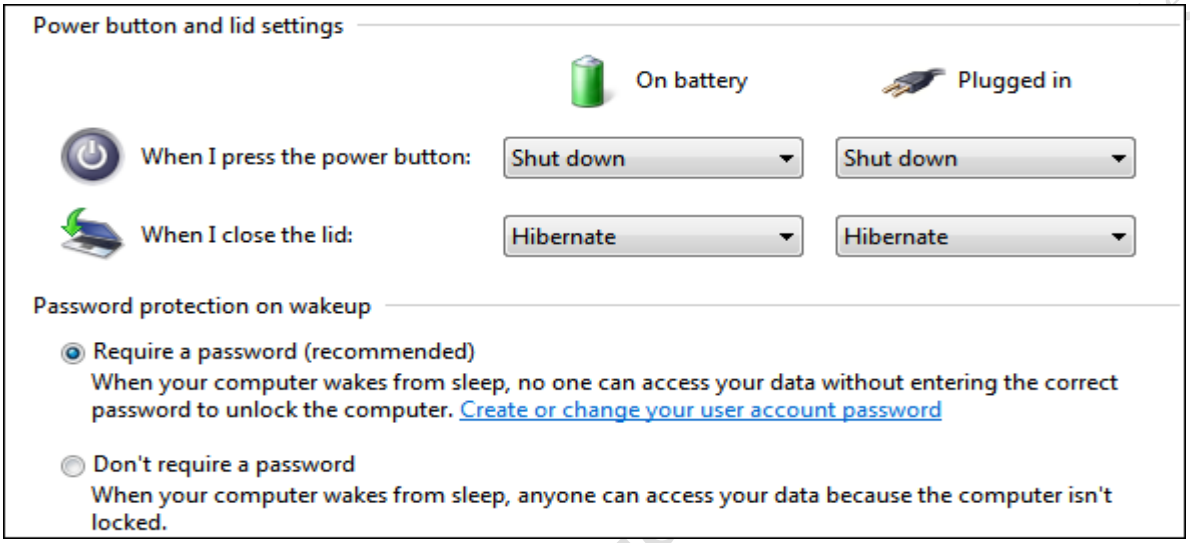

Create a new plan: دلته کولای شو د خپلې خوښې یا د خپل ځان په نامه یو کنټرولر جوړ کړو.

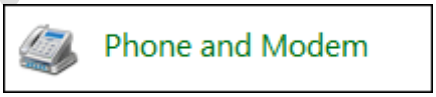

Phone and Modem:

که چیرته وغواړو کمپیوټر کې د ټلیفون لین له لارې انټرنیټ وصل کړو ، باید په کمپیوټر کې موډیم وي ترڅو کمپیوټر کې انټرنیټ وصل کړو.

یعني موډیم له دې طریقه انسټالولای شو. هلته موقعیت ، کود ، د موډیم نور مشخصات لکه د موډیم کمپیني او ماډل انتخابوو ترڅو موډیم انسټال شي.

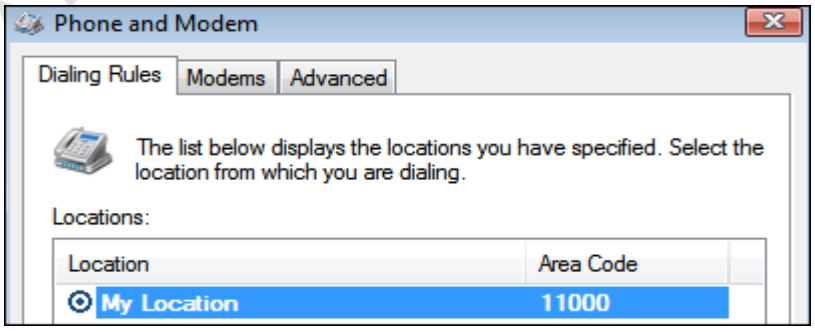

(c) ketabton.com: The Digital Library

Recovery:

په تېرو درسونو کې مو هم وویل چې د Recovery په واسطه کولای شو د ویندوز سیستم لومړني حالت ته راولو. که چیرته کمپیوټر یا ویندوز ته د ځینو پروګرامونو له امله ویروس دننه شوی وي او وغواړو هغه ویروس له منځه یوسو له دې طریقه ګټه اخیستلای شو. دغه کړنه دکمپیوټر په شخصي ډیټا تاثیر نه کوي خو کوم پروګرامونه چې انستال شوي هغه له منځه ځي.

کله چې په Open System Restore باندې کلیک کړو ، موږ ته ځینې نېټې توصیه کوي چې تاسي کومې نېټې ته غواړئ خپل کمپیوټر restore کړئ ؟ کولای شو د next په واسطه هغه ته ادامه ورکړو او د finish په کېکاړلو سره د restore عملیه پیلیږي.

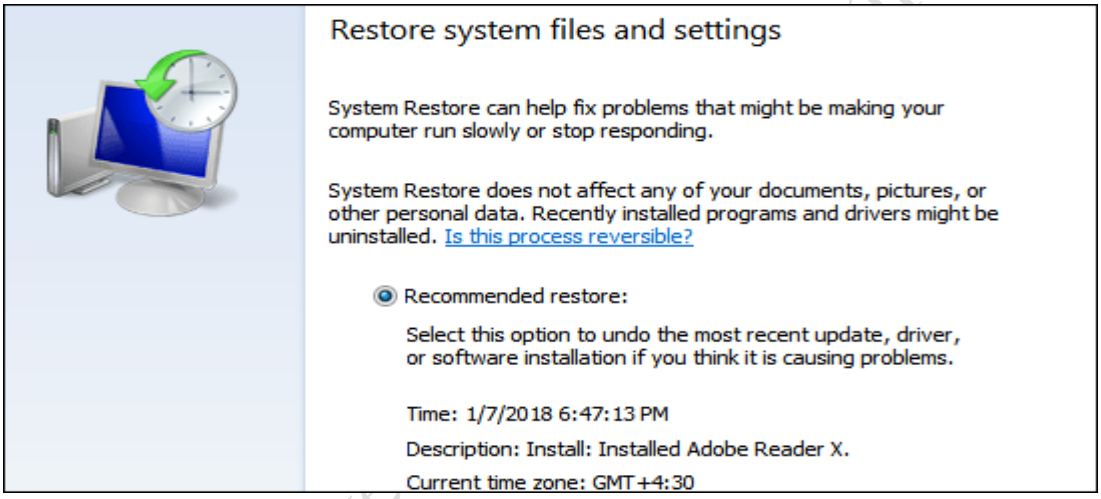

Region and Language:

په دغه درس کې د سیمې او ژبې په اړه تغیرات راوستلای شو.

په Format کې کولای شو نېټې ، وخت ، پولي واحد او عددونو ته بېلابېل فرمټونه یا بڼې ورکړو. په Location کې کولای شو د خپل هیواد نوم وټاکو ، دا ځکه مهم ده کله چې په ګوګل کې کار کوو مونږ ته د خپل هیواد د هوا حالاتو یا تازه خبرونو په اړه معلومات راکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په Change keyboard کې د لیکلو لپاره په کیبورډ کې ژبه ټاکلای شو ، د Add په واسطه کولای شو ژبې وټاکو او د Remove په واسطه کولای شو انتخاب شوې ژبه له انتخاب څخه وباسو. په Install/ Uninstall languages کې کولای شو نوې ژبې انسټال کړو یا موجوده ژبې له انسټالیشن څخه ایستلای شو.

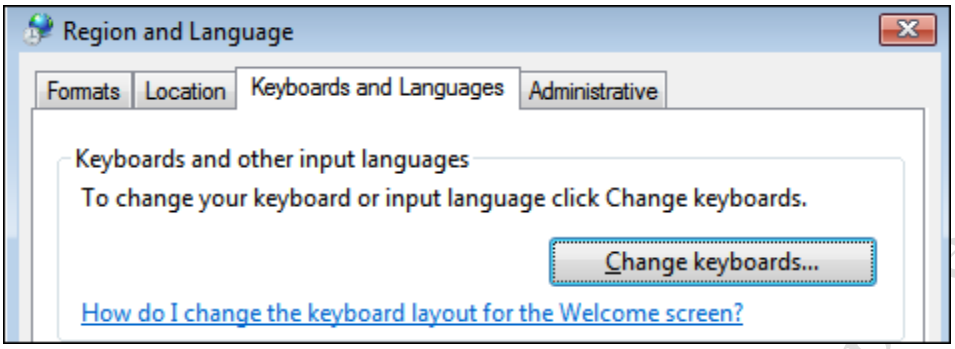

Speech Recognition:

Start Speech Recognition: په دې کمانډ کې کولای شو د خپل غږ په واسطه بدون له موس او کیبورډ څخه په کمپیوټر کې کار وکړو او یا پرواګرامونه خلاص او بند کړو.

Set up microphone: دلته خپل کمپیوټر ته مایکروفون بسته کولای شو ، او کتلی یې شو چې ایا مایکروفون کار کوي او کنه.

Take Speech Tutorial: په دې کمانډ کې کولای شو زده کړو چې څنګه خپلې خبرې د پروګرامونو د خلاصولو لپاره وکاروو. ځینې لارښوونې راکوي چې څنګه کمپیوټر د خبرو په وړاندې وکاروو.

Train your computer to better understand you: که چیرته زموږ له غږ سره کمپیوټر ستونزه ولري یا زموږ ژبنۍ لهجه نشي پیژندلای ، په دې کمانډ کې زموږ خبرې او لهجه د یوه متن په لوستلو سره تقویه کوي ، ترڅو کمپیوټر زموږ له غږ سره بلد شي.

Afghan Sayed Jamaluddin Computer Center

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لاندې شکل کې پورتنې شرح شوې کمانډونه لیدلی شئ:

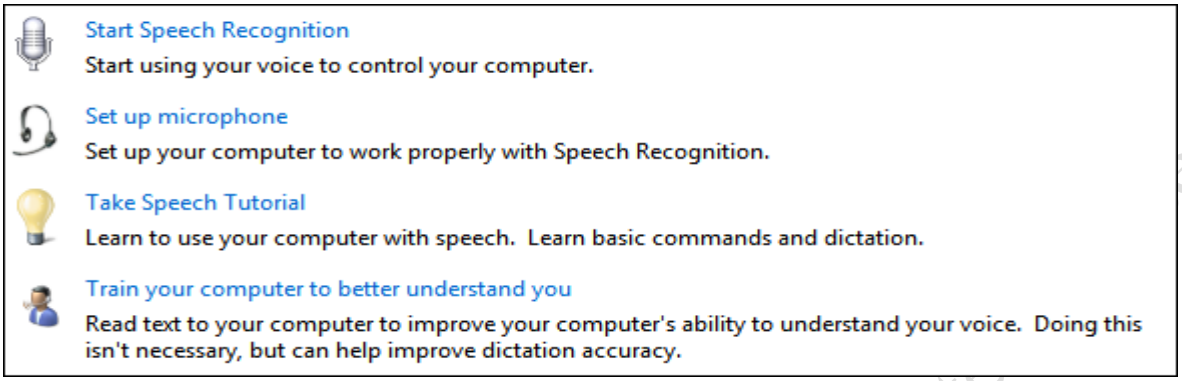

Sound:

په دې درس کې کولای شو د اوریدونکو وسایلو او غږیزو پروګرامونو تنظمات وکړو.

په Playback کې د Speaker په کمانډ کې کولای شو د خپل کمپیوټر د سپیکر نوم ، ایکن بدل ، او غږ لوړ یا ټیټ کړو.

په Recording کې کولای شو کله چې په کمپیوټر کې غږ ثبتوو ، تنظیمات یې کولای شو. په Sound کمانډ کې د پروګرامونو بندولو ، خلاصولو ، کمپیوټر بندولو ، خلاصولو او داسې نورو کړنو لپاره غږ ټاکلای شو.

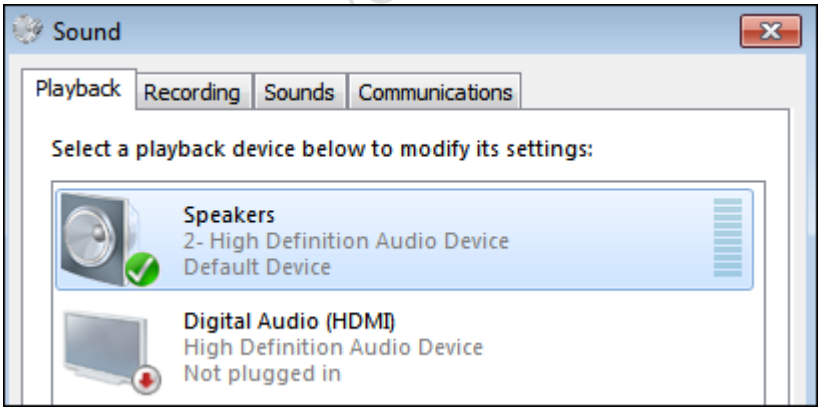

(c) ketabton.com: The Digital Library

System:

که چیرته غواړو د خپل کمپیوټر د ویندوز سیستم په اړه معلومات وګورو د system له لارې ټول هغه معلومات کتلی شو ؛ چې کومه ویندوز ، د کومې کمپنۍ پکې انستال شوې. ددې ترڅنګ یوځه معلومات د خپل کمپیوټر په اړه لکه RAM او Processor هم راکوي.

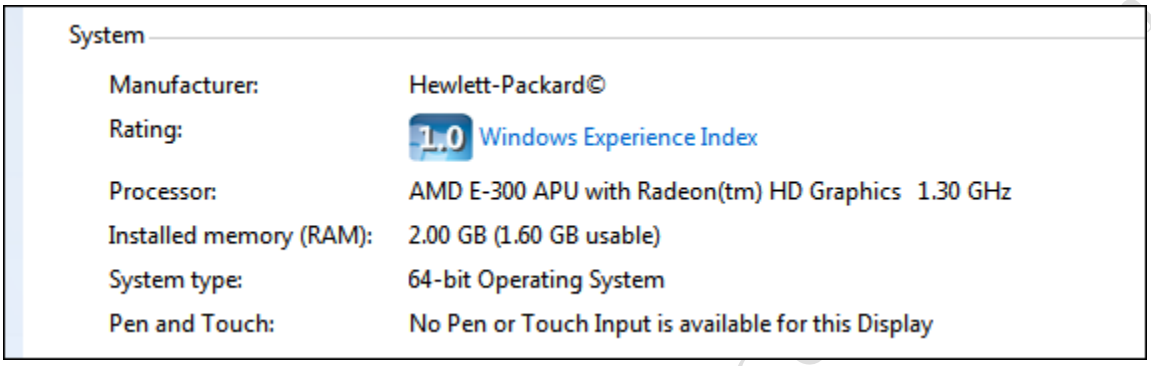

Troubleshooting:

په عمومي ډول که په خپل کمپیوټر کې که ستونزه ولرو کولای شو دلته خپله ستونزه پیدا کړو او د حل لاره ورته ولټوو. یعنې که چیرته پروګرامونه ، کمپیوټري وسایل ، انټرنیټ ، ظاهري ښکلا ، امنیتي سیستم ، د ویندوز سیستم یا په ټولیز ډول زموږ هارډوېر یا سافټوېر کومه ستونزه ولري له دې لارې ستونزه پیدا کولای او حل کولای شو.

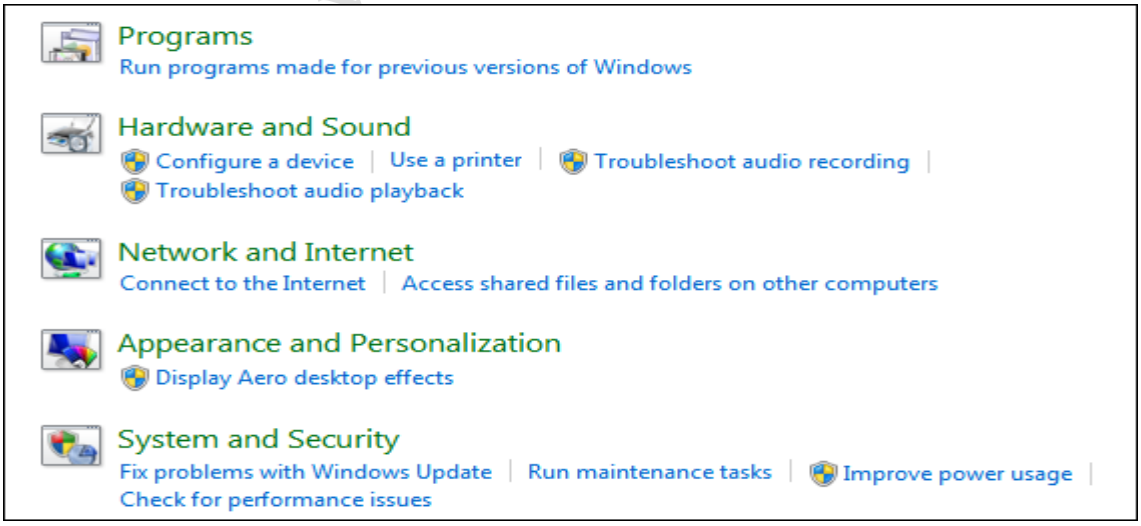

(c) ketabton.com: The Digital Library

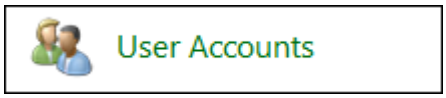

User Accounts:

که چیرته موږ یو کمپیوټر او څو استعمالوونکي ولرو ، وغواړو چې هر استعمالوونکی باید له ځان سره یو Account یا حساب ولري ترڅو په خپل خپل حساب کې کار وکړي له د User Accounts څخه ګټه اخیستلای شو.

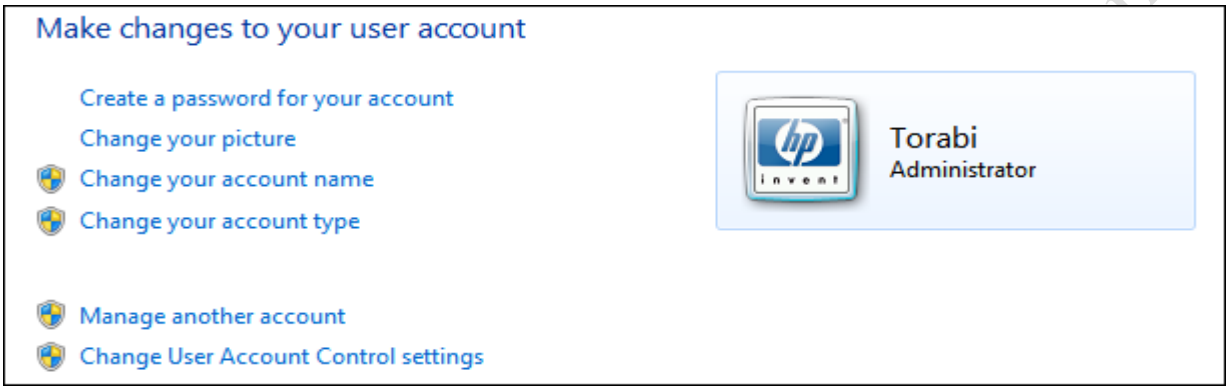

د حساب په جوړولو کې هم ډېرې خبرې دي چې په لاندې ډول يې په لنډ ډول شرح کوو:

Create a password for your account: په دې کمانډ کې کولای شو خپل جوړ شوي حساب ته پاسوورډ ورکړو.

Change your picture: که چیرته وغواړو خپل حساب ته یو خاص تصویر ورکړو له دې طریقه ګټه اخیستلای شو.

Change your account name: دلته د خپل جوړ شوي حساب نوم بدلولای شو.

Change your account type: په دې کمانډ کې کولای شو د خپل جوړ شوي حساب ډول ته تغیر ورکړو. دلته د حساب په ډولونو لومړی باید ځانونه پوه کړو.

Afghan Sayed Jamaluddin

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کمپیوټر کې دوه ډوله حسابونه شتون لري:

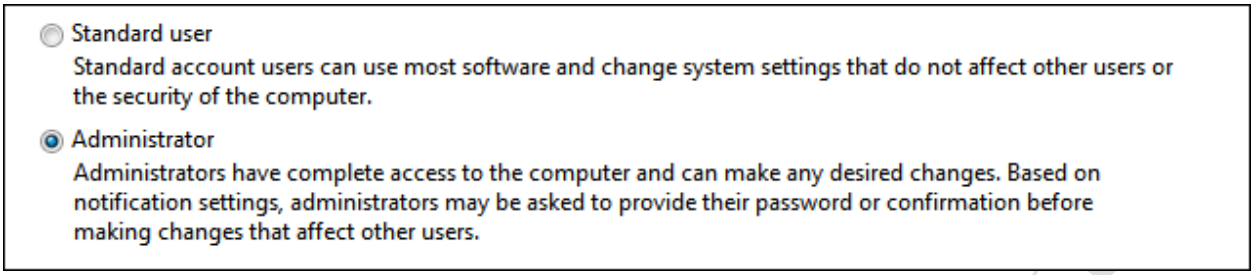

۱. **Administrator Account:** دغه حساب د کمپیوټر بشپړ واک له ځان سره لري. په کمپیوټر کې هر ډول تغیرات راوستلای شي. د دغه حساب استعمالوونکی کولای شي پروګرامونه انستال کړي ، پاک کړي ، پاسورډ بدل کړي. همدرنګه د کمپیوټر په تنظیماتو کې هم بدلون راوستلای شي.

۲. **Standard Account:** د دغه حساب د استعمالوونکي واک محدود دی. استعمالوونکی کولای شي د کمپیوټر ټول پروګرامونه استعمال کړي ، خو د کمپیوټر د پروګرامونو د له منځه وړلو ، بل حساب ته یا د بل حساب امنیتي دستګاه ته د دننه کیدلو واک نه لري.

Manage another account: په دې کمانډ کې کولای شو یو نوی حساب جوړ کړو ، جوړ شوی حساب پاک کړو او تر څنګ یې نور تغیرات هم راوستلای شو.

لکه څرنګه چې یې په لاندنې شکل کې ګورئ په نوموړي آپشن کې کولای شو نور جوړ حسابونه هم کنترول کړو. د Change the account name په واسطه د حساب نوم بدلولای شو. د Create a password په واسطه پاسوورډ ورکولای شو. د Remove a password په واسطه حساب ته ورکړل شوی پاسوورډ له منځه وړلای شو. ددې ترڅنګ نور تغیرات هم پکې راوستلای شو.

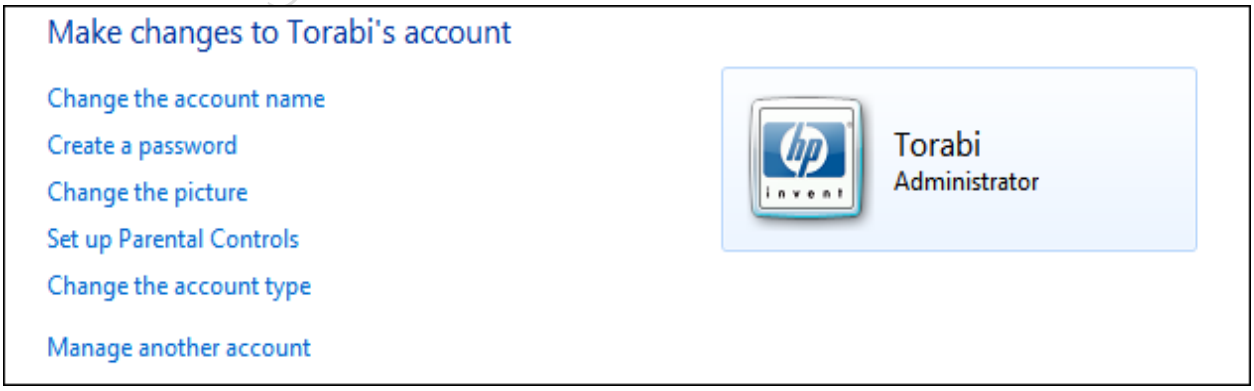

(c) ketabton.com: The Digital Library

Windows Firewall:

که چیرته مو د نیټورک له لارې خپل کمپیوټر له بل کمپیوټر سره وصل کړی وي او وغواړو د وصل شویو کمپیوټرونو تر منځ یو د اور دیوال جوړ کړو ، چې د هغه کمپیوټر استعمالوونکی او مور د یوه بل په کمپیوټر کې کار ونشو کړلای ، یوه بل ته ویروس ونه شو لیږلای یا د یو بل له کمپیوټر څخه کوم شی غلا نشو کړای له دې کمانډ څخه ګټه اخیستلای شو.

په کمپیوټر کې دوه ډوله Firewall شتون لري ؛ یو home network دی ، بل public network دی. که مو چیرته په یوه کور کې نیټورک جوړ کړی وي هغه ته home network ویل کیږي. که چیرته مو په یوه اداره ، ریاست یا وزارت کې نیټورک جوړ کړی وي هغه ته public network ویل کیږي.

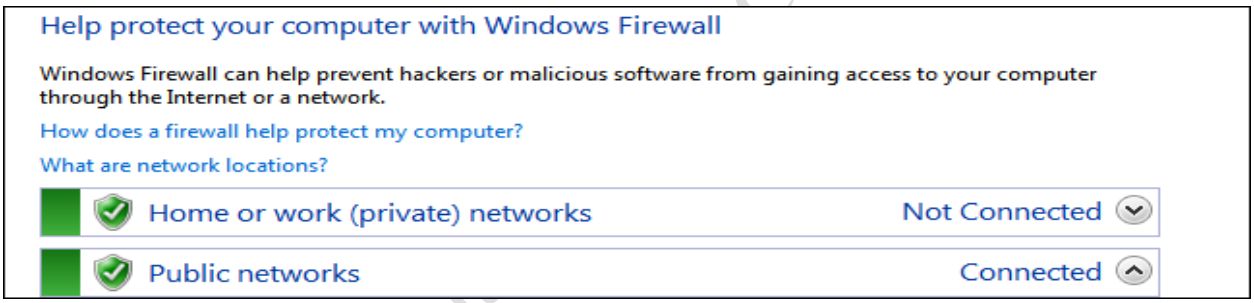

که چیرته وغواړو چې دغه د اور دیوالونه فعال کړو ، لومړی

ته ځو ، ورپسې د فعالولو لپاره Turn on Windows Firewall مارک کوو. او که چیرته یې غیر فعالوو د Turn Windows Firewall off له طریقه استفاده کولای شو.

Afghan Skilled Youth Computer Center

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لاندني شکل کې يې د فعالولو او غيرفعالولو طريقه عملاً ليدلای شو:

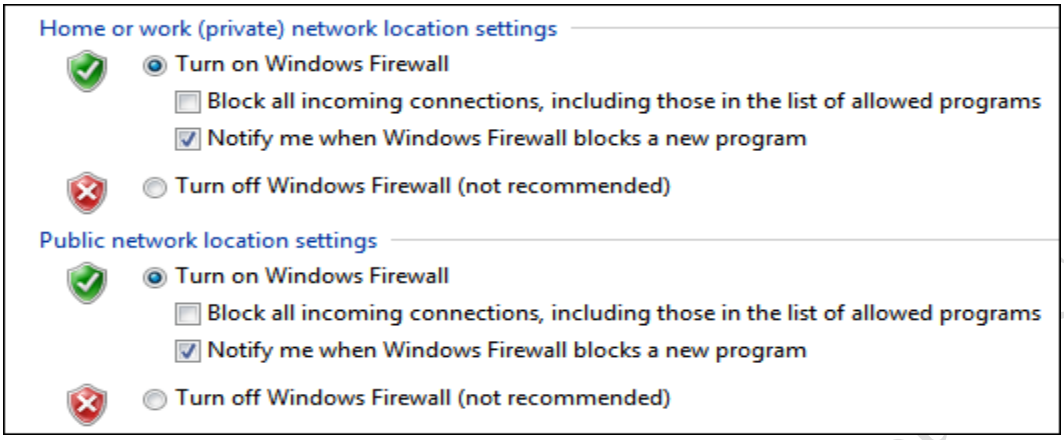

Windows Update:

که چيرته مور وغواړو چې خپل وينډوز update کړو يا يې نوې کړو له دې کمانډ څخه ګټه اخيستلای شو. مور هغه وخت وينډوز اپډيټ کولای شو کله چې مور قوي انټرنيټ ولرو. د check for updates په کيکاړلو سره کولای شو دغه عمليه ترسره کړو.

د بشپړ لارښود په تمه اوسئ!

ان شاء الله

پای

(غزني ښار- د مرغومي مياشتې ۲۲ مه نېټه – جمعې شپه - د شپې يوه بجه)

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library